www.politikin-zabavnik.rs

ПОЛИТИКИН ЗАБАВНИК

Belgien 3,10 EUR
BiH 3,75 KM
Great Britain 2,50 GBP
Greece 3,60 EUR
Deutschland 3,10 EUR
Italy 3,75 EUR
Македонија 112,00 ДЕН
Nederland 3,10 EUR
Österreich 3,10 EUR
Schweiz/Suisse 4,50 CHF
Slovenija 2,60 EUR
Sverige 35,00 SEK
USA 4,50 USD
France 3,10 EUR
Hrvatska 19,00 KN
Црна Гора 2,00 EUR

8. 5. 2020. • ИЗЛАЗИ П[illegible]ОМ • ГОДИНА LXXXII • ЦЕНА 150 ДИНАРА • БРОЈ 3561

За све од 7 до 107!

ДОБРИ ГУСАРИ УНУТРАШЊЕГ МОРА

Ripley

Веровали или не!

ПОСМАТРАМО ВАС!

НА 40 АРИ ЗЕЛЕНЕ ПОВРШИНЕ ИМА ОКО 50.000 ПАУКОВА!

ТОКОМ ПРВОГ СВЕТСКОГ РАТА НЕМАЧКЕ И РУСКЕ СНАГЕ ПРИВРЕМЕНО СУ СЕ УЈЕДИНИЛЕ КАКО БИ СЕ ОДБРАНИЛЕ ОД ВУКОВА!

7-7

Јесте ли већ чули да...

... недавно је на аукцији продат први оригинални стрип о Флашу Гордону, објављен 7. јануара 1934. године, за суму од 512.000 долара ■

... аблутофобија је (неоправдан) страх од купања или прања ■

... племићке повеље некад су биле исписиване на обрађеној псећој кожи ■

... чак 96,4 одсто младих између 16 и 24 године у Србији има налог на некој од друштвених мрежа ■

... у првој половини 20. века немачко предузеће „Бурк и Браун" производило је чоколаду са – радијумом! ■

... у свету је 2019. године описана 71 нова врста биљака и животиња, од тога 17 врста риба, 8 биљака, 6 морских пужева, 5 паукова, 4 врсте јегуља, 2 раже, исто толико оса, маховина, корала и гуштера ■

... Стогодишњи рат, махом сукоби између Енглеске и Француске, с прекидима је трајао 116 година, од 1337. до 1453. ■

... иако Мексико припада шпанском говорном подручју, у овој земљи је у употреби још на десетине различитих индијанских језика; њима говори око шест милиона људи, а најраспрострањенији је наватл, са више од милион говорника ■

... рачунање времена у Кини често је везивано за владавину неке од бројних династија, њих 48 ■

...на Новом Зеланду налази се најстрмија улица на свету чији је нагиб 34,8 одсто, реч је о Улици Балдвин у Данедину ■

... венчање енглеског принца Вилијама и Кејт Мидлтон забележено је у „Гинисовој књизи рекорда" као најгледанији пренос уживо на интернету ■

... пета пустиња по величини на свету, Гоби на монголском језику значи „безводно место" ■

... иако већи део живота проведе у води, нилски коњ не уме да плива ■

DIK BROWNE ХОГАР СТРАШНИ

У СФРЈ је овај дан био у сенци других празника везаних за НОБ. То су били Дан борца, републички дани устанка и Дан ЈНА 22. децембар. Иначе је рат у Југославији трајао недељу дана дуже, јер су остаци немачке и разних других поражених војски очајнички покушавали да дођу до западних савезника, страхујући од партизанске освете. Која их је стигла.

Осми, девети и петнаести мај

То што се разликује датум победе над нацистичком Немачком није највећи проблем.

Легендарна фотографија Жоржа Скригина „Партизанка"

Варљива историја

ЗАБОРАВЉЕНИ

Постоје два дана победе у Другом светском рату. Већина западних земаља слави 8. мај као крај тог најстрашнијег сукоба у историји. Државе које су поднеле највеће жртве у том рату, Русија, Белорусија и неке друге бивше совјетске републике, БиХ, Србија и Израел (мада тамо то није државни празник), обележавају 9. мај.

Већи је проблем чињеница да се на Западу прећуткује ко је најзаслужнији за победу над нацизмом. Ако гледате холивудске филмове и пратите изјаве америчких и британских званичника, стичете утисак да су за исход Другог светског рата пресудне њихове победе, пре свих искрцавање у Нормандију. У стварности, велике битке Црвене армије и страдања совјетских цивила често су коштали више живота од укупних англоамеричких губитака. Само је у борби за Будимпешту погинуло више црвеноармејаца него свих британских војника од Нормандије до краја рата.

Само је опсада Лењинграда однела више цивила од свих губитака САД и Велике Британије за шест година рата. А где су остале борбе од великих операција на Источном фронту (Кијев, Москва, Харков, Стаљинград, Курск)? Међу њима су, сразмерно укупном броју становника, највеће жртве поднели Белоруси, четвртину свих својих сународника. Сразмерно су само Јевреји страдали више од овог словенског народа, првог на удару нацистичког похода на Исток.

Скоро две трећине европских Јевреја страдало је у Холокаусту, који је иначе назван по грчкој речи за спаљивање жртвованих животиња. Уништавање Јевреја било је један од основних циљева нациста. Толико су били посвећени том сулудом циљу да су до самог краја преусмеравали огромне саобраћајне капацитете за транспорт Јевреја у логоре смрти. Чинили су то науштрб превожења војске и немачких избеглица. Следећа мета нациста били су Словени.

Њих је требало претворити у робове или истребити. Зато наредна места на листи највећих страдалника заузимају Словени: Пољаци, Украјинци, Срби и Руси. Кинеске жртве су огромне, али је сразмера мања. Ако гледамо само проценат Срба страдалих у НДХ, онда би се могло рећи да су Срби у тој злочиначкој творевини страдали можда у већој размери него Белоруси. После избијања устанка 1941. године, Немци су запретили да ће рашчистити обале Саве и Дунава од овог бунтовног народа, бацити Србе у планине и на овако очишћено земљиште населити Немце. Земља би се звала Еугенија, Београд би био претворен у Принц Еуген Штат. Немци су разматрали могућност да раселе део Словенаца. Словенци су бранили Југославију у Априлском рату, а имали су изузетно организован

„Куд народна војска прође"

ПОБЕДНИЦИ

партизански покрет, додуше прилично издвојен од остатка Југославије.

Шести у свету

Наши преци су међу првима по цивилним жртвама фашизма и нацизма. А по доприносу оружаној борби против те немани мало ко је био испред њих. По рачунању Макса Хејстингса у познатој књизи „Пакао", посвећеној Другом светском рату, од свих савезничких војника палих у борби против фашизма и нацизма, највише је страдало Совјета, Кинеза и Југословена (већином Срба). Совјети су дали 65 одсто свих погинулих бораца, Кина 23 одсто, Југославија три одсто, Британија и САД по два одсто, Пољска и Француска по један одсто. Примећујемо да допринос слободи у животима ратника наше земље превазилази допринос Француске и Пољске заједно, а приближава се укупном броју страдалих војника САД и Велике Британије.

Наша партизанска армија имала је на крају рата 800.000 бораца. По бројности међу савезничким армијама била је шеста на свету, а пета у Европи. Испред ње су били Црвена армија, војска САД, Војска Велике Британије, француска војска (1.200.000) и кинеска Народноослободилачка војска (1.200.000). Треба имати у виду да су Французи достигли озбиљан број бораца тек после искрцавања у Нормандију, уз огромну помоћ Англоамериканаца.

Наши покрети отпора боре се прве две године рата без икакве помоћи, а пре 1944. године имају много већи број бораца од Француза. Кинези у то време добијају неку помоћ, поготово прозападни Куоминтанг. О сразмери нема смисла ни говорити. Такође, после новембра 1944. године, партизани сами ослобађају западне делове Југославије, уз симболичко присуство Савезника. Уосталом, побуна против Тројног пакта 27. марта 1941. године била је прва побуна против фашизма и нацизма у Европи. У то време, када се једино Британија бори против сила Осовине, цео српски народ, од патријарха до ђака, одбацује сарадњу са нацистима. Питање цене је друга, болна прича.

Шта рећи...

„Bella Ciao" – италијанска партизанска песма

Недостижни мост

Ови подаци говоре о томе да пропагандна прича из доба СФРЈ о огромном доприносу наше земље победи у Другом светском рату није била без основа. Било је других устанака и других покрета отпора. После нашег, највећи покрет отпора била је пољска војска у отаџбини, верна влади у Лондону, Армија крајова. Она је бројала и до 400.000 бораца и организовала је праву подземну државу. Овај покрет отпора је подигао устанак у Варшави, који је однео 200.000 живота житеља тог града. Нигде на свету није за краће време (два месеца), и то у једном граду, погинуло толико устаника.

У Армији крајови су се борили и равногорци побегли из заробљеничког логора Стриј, Драган Сотировић и Јездимир Дангић. Осим Армије крајове, 250.000 избеглих Пољака се борило у редовима британске војске. Учествовали су у најтежим бојевима, као што су „Недостижни мост" у Холандији и Монтекасино у Италији. Погинуло их је око 27.000.

Није био мали ни двомесечни словачки устанак у касно лето 1944. године. У њему је ослобођена територија већа од Македоније, а устаници су имали авионе и оклопни воз. Ни овај устанак није прошао без наших. ☞
То су били пило-

...осим – ослобођење

Омиљена песма међу америчким војницима „Good bye Mama I'm off to Yokohama"

ти, Словенац Саво Пољанец и Србин Арсеније Бољевић. У устанку се борило 78.000 бораца и погинуло око 12.000 људи.

У Србији је, по подацима Косте Николића, у гушењу устанка од септембра до децембра 1941. године, страдало 35.000 бораца и цивила. Пре тога су удружени четници и партизани ослободили територије отприлике од мора до близу Велике Мораве, Саве, Дунава, Сарајева и Мостара. Треба имати у виду и какав је то био историјски тренутак. Док су Немци муњевито напредовали на Источном фронту и, буквално, већ видели Москву са својих борбених положаја, српски устаници, једини у Европи, ослобађају толико земље. И током наредне две године партизани ослобађају велике просторе у НДХ. Крајем 1942. године, средиште њихове „републике" је Бихаћ, а крајем 1943. године, Јајце.

Поражени

Операција „Халијард"

Четници су били веома разнолики покрет, са потпуно различитим политикама у разним крајевима Југославије. У неким крајевима сарађују са Италијанима (Далмација, Херцеговина, Црна Гора). Заузврат, Италијани обустављају покоље над Србима и протерују усташе са територија под својом контролом. Зато је затворен логор Јадовно, а прорадио Јасеновац, далеко од италијанске зоне. У Босни и Херцеговини, четници су у разним односима са усташама и локалним муслиманским милицијама, од узајамних покоља до сарадње. У јесен 1943. године, у борби против Немаца и муслиманске милиције, освајају Вишеград и прекидају железнички саобраћај у источној Босни. У централној Србији, Коста Пећанац отворено сарађује са Немцима. Њега убијају равногорци, које су Немци скраћено звали „присталице ДМ".

Све до 1943. године Немци у централној Србији стрељају приближно исти број партизана и четника, односно њихових присталица. Последњи велики чин четничког отпора је операција „Халијард". То је највећа операција спасавања савезничких ваздухопловаца у Другом светском рату ваздушним путем. По истраживањима Милоша Тимотијевића, са импровизованих аеродрома у Прањанима, код Коцељеве и Добоја, спасено је 465 ваздухопловаца. Копненим путем је извучено још 119 савезничких војника. Акција се одвијала углавном у августу 1944. године, а мали број је спасен у септембру и октобру. Словеначки партизани су током две последње године рата извукли 362 англоамеричка ваздухопловца, као и стотинак ратних заробљеника из једног логора код Марибора. У октобру 1944. године Пилетић, Кесеровић и други четнички команданти покушавају да се укључе у ослобађање Србије заједно са Црвеном армијом, али совјетске снаге су, разумљиво, подржале партизане.

„Свети рат" – совјетска песма о Другом светском рату

Ко је где ?

У овоме страшном рату није увек било лако одвојити ко припада издајницима, а ко борцима отпора. Неки људи су прелазили са једне на другу страну. Јан Голијан био је вођа словачког устанка 1944. године, а затим је страдао у немачком логору. Годину дана раније био је начелник штаба Брзе дивизије, која се на немачкој страни борила против Црвене армије од Кијева до Ростова, Кавказа и Крима.

Симбол те промењиве улоге је судбина италијанске војске. После капитулације Италије многе италијанске јединице нису хтеле да се предају Немцима. На грчком острву Кефалонија хиљаде тих Италијана пале су у борби против Вермахта. У нашој партизанској војсци је постојала италијанска дивизија „Гарибалди", која је изгубила половину свог људства. Италијанска војска је изгубила око 50.000 људи у борбама са Немцима и 50.000 у немачким логорима. При крају рата је страдало још око 50.000 партизана. У свету се недовољно зна за ову италијанску борбу, али је она основ нове, демократске Италије. Отуда и петокрака на документима данашње Републике Италије.

Румунска и бугарска војска су промениле стране у августу и септембру 1944. године, али су њихови губици на страни Црвене армије много мањи. Бугари су се борили на Сремском фронту, у Мађарској и Аустрији. Румуни су учествовали у борбама Црвене армије у Мађарској и Чехословачкој.

Неки народи су до краја рата били поцепани. Украјинци спадају у највеће жртве нацизма. Истовремено, део Украјинаца је сарађивао са нацистима. Последњи осуђени нациста, Демјањук, био је украјински стражар у најгорем логору – Собибору. Неке украјинске војске су у Другом светском рату масакрирале Пољаке и Јевреје.

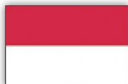
Можда нигде подела није била трагичнија него код Хрвата. Хрвати су имали један од најбројнијих покрета отпора. Далматинци листом, а касније и многи Хрвати из других крајева сачињавали су велики део партизанских бораца. У епској бици на Сутјесци највећи део погинулих партизана чине Далматинци. Истовремено, у почетку већи, а до краја рата још увек прилично велики број Хрвата бори се у најзлокобнијој квислиншкој војсци. То су усташе, чији су злочини згражавали чак и официре Вермахта. Они су последњи и највернији савезник нациста, који се једини у Европи бори и после пада нацистичке Немачке као организована, државна војска. НДХ је имала војску и на Источном фронту. У Украјини и на Балтику је било антисовјетских одметника у шумама, али то није била права војска.

Посебно је необичан случај босанских муслимана и косовских Албанаца. Они су имали своје СС дивизије, „Ханџар" и „Скедербег". У односу на број становника, било је више есесоваца међу та два народа него међу Немцима. Истовремено, Албанци из Албаније имају изузетно бројну Народноослободилачку војску. Чак и Французи имају своју СС дивизију „Карло Велики", која се бори у Берлину последњих дана рата. Сваки шести погинули француску војник пао је у немачкој униформи. Додуше, већина је била мобилисана.

Код Срба није било двоумљења. Ниједна српска јединица није се борила против Савезника, ни на Источном, ни на Западном фронту. Срби су били „прокажени" као антинацисти, англофили и русофили, па нацистима не би ни пало напамет да ангажују српске јединице на Источном фронту. Без обзира на унутрашње поделе, наш народ је у Другом светском рату већински био на правој страни света ■

Предраг Ј. Марковић

ИНДОНЕЗИЈА

Бели покров против короне

ЧАРШАВ ЗДРАВЉЕ ЧУВА

Брижни становници Кепуха штите старије суграђане од пандемије терајући их с улица обучени у – духове

Сабласно празним улицама последњих ноћи понекад прошетају само млади. Старији грађани све више избегавају да закораче ван домова кад сунце зађе. У Кепуху ових дана на њих мотри сасвим неуобичајена патрола. Ако се деси да нека утвара искочи из мрачног ћошка – са крова паркираног возила или из жбуња у парку – право на ненаданог времешног шетача, то значи да господин или госпођа и не треба да шетају под окриљем ноћи. Не само да ће их ова „народна" полиција уплашити, већ ће то да учини као ниједна до сада. Умотана је у чаршаве, попут „поконга", добро познатог духа из индонежанског и малезијског фолклора.

„Поконг", нимало безазлен дух са покровом који симболизује заточене душе преминулих, ове тешке 2020. године није се појавио да би било коме нанео зло. Напротив, млади мештани их опонашају, умотани у беле прекриваче, из најбоље намере. Они су ту да заштите мајке, очеве, старије рођаке и комшије. Када су видели да упозорења из новина и са телевизије нису била довољна да их задрже у кућама, подаље од опасности од заразе ковидом-19, одлучили су да преузму ствари у своје руке. И да их мало више заплаше.

Уздајући се и у моћ сујеверја, добровољцима није било непријатно да се нашминкају као авети и обуку беле тканине, само да би, макар и на најчудноватији начин, покушали да уразуме суграђане. У почетку, учинак није био најбољи. Људи нису могли да се суздрже од излажења на улицу само да би се уверили да су заиста пред собом видели древне духове. Тек после извесног времена испод покрова препознали су лица суграђана из Кепуха.

Млади „духови" и даље штите најстарије из своје околине. Пазе да не излазе после вечерње молитве, али и да им буду доступни кад год нешто затреба. Такође, нико без провере и прописаних мера опреза не сме да уђе у њихову малу заједницу. Полиција је уз њих на сваком кораку. Ако углед „поконга" треба да се поштује да би се победила нова зараза, нека тако и буде... ■

С. Л.

Ноћна стража сабласних чувара

Венеција древног Истока

УКРОЋЕНА ВО

Истраживања кинеских археолога древне цивилизације у делти реке Јангцекјанг полако мењају досадашње погледе на повест човечанства…

Пре око пет и по миленијума, у делти доњег тока Јангцекјанга, налазила се ужурбана метропола. Иако се у њу могло ући пешице – постојао је један пут који је водио кроз високе градске зидине – већина путника упловљавала је у град бродовима, пробијајући се кроз замршену мрежу канала. У срцу те мреже успостављене помоћу огромног низа брана и вештачких језера налазио се велики град изграђен на уздигнутој платформи. Био је окружен огромним амбарима пуним хране и гробљима са брижљиво украшеним гробницама.

Становници тог града, данас познатог као Љангџу, владали су околним плавним подручјима скоро хиљаду година, а њихова култура ширила се по селима удаљеним стотинама километара. У једном тренутку, пре око 4.300 година, друштво је муњевитом брзином пропало, а његове зидине и канале прекрила је копрена времена. Тек последњих десетак година археолози су почели да откривају његов истински значај за светску повест.

Човек са шеширом

Њихова открића указују на то да је Љангџу било најстарије цивилизовано друштво у источној Азији, а да су његова хидротехничка достигнућа надмашивала можда чак и она у Египту и Месопотамији.

„По мом мишљењу, на свету нема ничега што се догодило толико рано у историји што је било толико величанствено у погледу управљања водама, или по питању било које врсте управљања, као што је био начин на који су то радили људи из Љангџуа”, сматра Вернон Скарборо са Универзитета Синсинатија у Охају.

Прве доказе о изгубљеној древној култури у делти Јангцекјанга открио је 1936. године археолог Ши Сјингенг, који је радио у Музеју Западног језера у Хангџоу. Локалитет је назвао Љангџу, по оближњем граду. Међутим, предмети од црне керамике које је нашао у почетку му се нису чинили превише значајни. Ископавања су почела да стварају много веће узбуђење тек четрдесетак година касније, када су под лопатама археолога почела да се појављују гробља древног града. Иако су гробнице махом биле прилично спартански сведене, у некима је нађено на стотине прелепих предмета од жада, укључујући и најстарије примерке кинеских *конī* посуда и *би* дискова истанчане израде.

На многим од тих рукотворина налазила се гравура човека који носи огроман шешир са перјем и изгледа као да јаше велико чудовиште – мотив који је могао да приказује неку митску или верску причу. Из гробова су почеле да пристижу обредне секире, привесци и украсне плочице са истом митском фигуром. Такве врсте предмета биле су познате и раније, али из много каснијих раздобља, почев од династије Џоу, 1046. године пре наше ере. Научнике је шокирало то што им је постало јасно да су их на овом локалитету стварали људи из неолитске културе старе 5.000 година. То је био први знак да је Љангџу вероватно био сложено друштво, са вештим радницима који су производили скупа и дуговечна уметничка дела и друштвеном елитом довољно богатом да их плати.

Надахнути овим открићима, археолози су наставили да копају, а светлост дана убрзо је угледала огромна земљана платформа у срцу града. Била је виша од девет метара и простирала се на 300.000 квадратних метара. Служила је као потпора великом низу велелепних зграда од дрвета и бамбуса, који су истраживачи назвали Моћаошан. Затим су почеле да се појављују и градске зидине, широке више од 20 метара, са унутрашњим и спољашњим шанцима. Било је очигледно и да град није оскудевао у храни: у једној јами нађени су остаци више од 10.000 килограма спаљеног пиринча из оближњих амбара.

Насипи и бране

У децембру 2017. године дошло је до сензационалног открића које је расветлило опсег хидротехничких

достигнућа овог древног друштва: помоћу комбинације сателитске фотографије и ископавања, истраживачи Института за културну заоставштину и археологију покрајине Џеђанг открили су остатке низа ниских насипа подигнутих на мочварном тлу, намењених обуздавању плављења алувијалне равни, као и шест високих брана подигнутих нешто даље узводно, које су створиле низ вештачких језера у подножју околних планина.

Све те бране заједно одређивале су проток воде на више од 10.000 хектара земље и могле су да задрже готово 6,5 милијарди кубних метара воде. Поступком одређивања старости помоћу радиоактивног угљеника и испитивањем рукотворина од жада нађених у близини насипа, утврђено је да су неке бране употребљаване пре око 5.200 година, столеће пошто је Љангџу саграђен. И изграђене су да трају: Висока брана Ђуву и данас врши своју улогу.

Осим што су омогућила грађанима Љангџуа да наводњавају поља и спрече поплаве после олуја, вештачка језера су напајала и пловни пут који се састојао од 51 канала – настала пре само 3.600 година, успоном династије Шанг. Но, показало се да је Љангџу имао многе одлике државотворног друштва око 1.700 година пре тога. Прво, ту је број становника: процењује се да је у једном тренутку у граду живело између 22.900 и 34.500 особа, што је заједница много пута већа од било које пре тога у Кини. Постоје и јасни

ДЕНА ГОРОПАД

укупне дужине око 30 километара. Саобраћај у граду у великој мери одвијао се бродовима – Љангџу је био град канала колико и путева. Можда га је најбоље упоредити са средњовековном Венецијом или неким од „водених градова” око Шангаја који су настали хиљадама година после њега. Низ канала користио се и за превоз грађевинског материјала с оближњих планина, а у град је уношен кроз осам водених капија. Чини се да су темељи градских зидина били изграђени од материјала који потиче са планина на северу. Недавна археолошка истраживања показала су да су, пре више од 5.000 година, дуж доњег и средњег тока Јангцекјанга, у данашњој покрајини Сечуан и дуж доњег тока Жуте реке, почела да ничу многа насеља.

„Љангџу је био далеко највећи, али могу да се нађу и други утврђени урбани центри”, каже Џесика Росон са Универзитета Оксфорд. Међу некима од тих нових насеља успоставили су се трговачки путеви, а највећи градови постали су појединачна чворишта моћи.

Обележја државе

Донедавно се сматрало да је прва кинеска заједница са одликама државе – устројеним политичким системом и сложеном друштвеном организацијом

докази о постојању строге друштвене хијерархије, попут огромних разлика међу гробницама богатих и сиромашних. Коначно, спроводили су се и јавни радови који попут изградње градских зидина и платформе Мођаошан на којој се налазио низ палата, а развијала се и напредна технологија у области хидраулике.

Радови на изградњи делују посебно задивљујуће када се узме у обзир то да становници нису гајили домаће животиње попут коња, магараца или волова које би могле да вуку плуг. Ипак, успели су да ослободе довољан број људи пољопривредних дужности како би могли да учествују у прављењу величанствених грађевина.

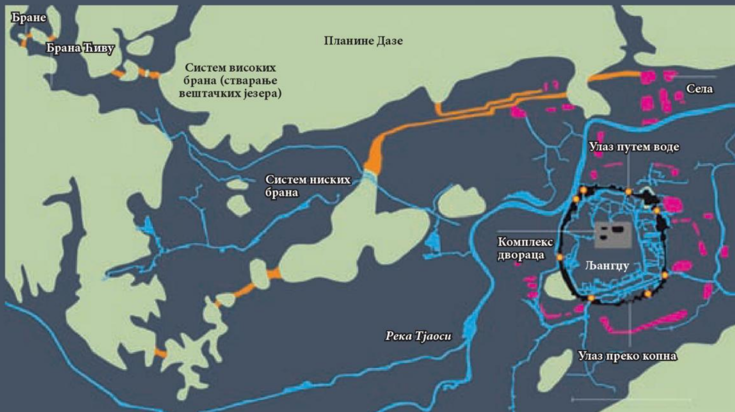
„Све је зависило од људског рада”, каже Росонова, „а кључна ствар с њим је да се организује на прави начин.” Процењује се да је само за изградњу брана требало преместити око 2,9 милиона кубних метара земље, што је посао који је за осам година требало да заврши 3.000 радника. То је био огроман подухват, који је могло да обави само друштво које је располагало системом централизоване организације и планирања.

„О таквом пројекту не може ни да се размишља без планирања”, каже Росонова. „То није било управљање малом групом

ВРЕМЕ НЕОЛИТА

У раздобљу од пре 5.500 до пре 4.300 година становници Љангцуа користили су задивљујуће хидраулично инжењерство како би плавили поља и напајали мрежу канала унутар утврђеног града.

Кинеска изворна културна револуција

Пре више од 5.000 година, дуж река Јангцекјанг и Жуте реке у садашњој покрајини Сечуан настало је мноштво насеља. Иако ниједно није било велико и напредно као Љангцу, указивала су на постојање ране културе која је изменила све што се претпостављало о кинеској праисторији.

Неолитска насеља

Рукотворине нађене у Љангцуу укључују црну керамику и посуде од жада.

Неолитска инжењерска достигнућа у области хидраулике примењивана у Љангцуу немају конкуренцију у свету древних цивилизација.

људи – у питању је била управа великог обима.” Управљање воденим токовима у Љангцуу било је заиста револуционарно, чак и када се посматра на светском нивоу. Ни у градовима попут Тел Брака и Урука који су се појавили у четвртом миленијуму пре наше ере у Месопотамији и сматрају се колевкама цивилизације, технологија управљања водама и инжењерска умешност нису ни по величини, ни по сложености могли да се пореде са онима којима су располагали инжењери у Љангцуу.

Само једна ствар у Љангцуу збуњује археологе: ни до данас нису успели да нађу никакве доказе о писању, а овладавање писмом сматра се важним предусловом за стварање државне творевине. Међутим, могуће је да неки симболи на грнчарији и предметима од жада нису пуки украси. Чуенфенг Цанг са Учитељског универзитета Источне Кине у Шангају каже да ти симболи имају

неке језичке особине. Неки од 656 симбола, колико је досад документовано, имају устаљен облик, а многи се редовно појављују на различитим археолошким локалитетима и на одређеним предметима као што су постоља или рубови посуда. То би могло да значи да имају и неко устаљено значење, попут етикете. Цангова такође указује и на присуство очигледних правила у начину на који се одређени симболи стварају, а на основу којих се можда мења њихово значење. Та правила укључују додавање нових линија и систематску комбинацију различитих мотива, што упућује на почетне фазе развоја система писања.

„Неки симболи само су украс, неки имају значење, а некима је тешко одредити улогу", каже она.

Ништа без воде

Прикази страшног чудовишта на нађеним рукотворинама указују на постојање неке заједничке митологије. Извођење утемељених верских обреда може да подстакне успостављање строгих друштвених начела, а захваљујући њима људи за које би се веровало да су у стању да предвиде временске прилике или да управљају њима могли су да добију водеће друштвене улоге.

Стварање друштвене хијерархије пак могло би да помогне да се упосли велика радна снага за заједничке пројекте као што је изградња бране. Иако би то с једне стране довело до већег заједништва и напретка читаве заједнице, с друге стране такође би помогло да се учврсти моћ елите тако што би јој омогућило да одређује приступ технологији, као и ко каналима може да уђе у град или да га напусти. Резултат је настанак друштва са признатом владом и довољно богатства за стварање сложених уметничких дела и архитектуре.

КОЛЕВКЕ ЦИВИЛИЗАЦИЈЕ

Открића у Кини указала су на постојање досад непознате цивилизације у источној Азији: за археологе цивилизовано друштво је урбанизована заједница са централним насељима у облику градова и сложеном друштвеном организацијом и владајућом елитом. Одлика цивилизације је и то да успева да донекле обузда природу и утиче на њу, због чега постаје отпорнија на њене ћуди и може да створи вишак хране који омогућава процват разних привредних грана. Споредни производи таквог начина живота укључују писање, трговину и подизање споменика.

Плодни полумесец – подручје које се налази источно од Средоземља – често се назива колевком цивилизације зато што су у њему пре отприлике 6.000 година настали градови-државе попут Урука у Месопотамији. Сматра се да је пре око 4.900 година у Уруку живело више од 60.000 људи. Подизали су се храмови и копали канали за наводњавање. Становници Урука измислили су први познати облик писања, клинасто писмо, а сачувани текстови обухватају најстарије преживело књижевно дело, „Еп о Гилгамешу".

На западном крају плодног полумесеца, отприлике у исто време, појавила се и друга цивилизација. Земљорадничке заједнице у Египту такође су постајале урбанизоване и пре 5.100 година спојиле се у друштво којим је из Мемфиса управљао први фараон, Нармер. То Прво краљевство користило је воде Нила за наводњавање, подизало је сложене гробнице – иако у то време још не толико амбициозне као пирамиде настале касније – а имали су и начин писања заснован на хијероглифима.

Данас знамо да су се сложена друштва развијала независно и на другим местима, рецимо у долини реке Инд у Јужној Азији. Друштва у том делу света постајала су све урбанизованија пре 6.000 година и почињала су да подижу градове као што је Харапа у којима је живело на десетине хиљада људи. Сматра се да је било трговачких додира између народа Харапе и Месопотамије, а што се тиче писма, још није утврђено да ли су симболи нађени на предметима из долине Инда били потпуно развијен начин писања.

Култура Љангџу настала је у доњем току реке Јангцекјанг и имала је много тога заједничког с осталим раним цивилизацијама. Својом друштвеном елитом, вештим занатлијама и архитектуром показала је најважније одлике цивилизованог друштва пре више од 5.000 година. Са преко 34.000 становника могла је да се мери са Уруком, Мемфисом и Харапом, а радови које су изводили њени становници захтевали су висок степен друштвеног организовања и управљања. Огромни систем за наводњавање омогућавао је становницима да надвладају природу и био је толико напредан да га неки стручњаци сматрају најзначајнијим на свету у своје време. Постојање једне толико развијене неолитске културе сведочи у прилог томе да цивилизација није имала само једну колевку ■

Еколошка несигурност играла је кључну улогу и у стварању цивилизација на Блиском истоку, иако је тамо главна претња била суша. Тамо је у питању било преусмеравање ограничених количина воде из Тигра или Еуфрата како би се задовољиле потребе градова који су почели да ничу. У Месопотамији, као и у Кини, потреба за зауздавањем природе подстакла је већу сарадњу међу људима и дала снагу елити, унапређујући нову врсту друштвене организације. Вода није једини покретач сложених друштвених токова, али је сигурно најважнији.

Ако су поплаве биле окидач који је покренуо развој Љангџуа, можда су оне могле да буду и узрок његовог пада. Испитивањем седиментних стена у области Сечуан, на врховима слојева временски повезаних са културом Љангџу нађене су наслаге алги и фосила малих морских животиња, што је доказ постојања морских поплава које су почеле пре око 4.500 година и редовно се понављале. Штета проузрокована поплавама и повећан салинитет воде отежали би узгој пиринча у читавој области, подривајући најважнији економски и друштвени темељ Љангџуа.

Занатлије из Љангџуа правиле су предивне предмете од жада много пре него занатлије у другим областима Кине

Иако се друштво урушавало, чини се да је његов утицај опстао и ширио се заједно са становницима који су се селили у друге делове данашње Кине. Верује се да су појединости Љангџу културе, као што је изглед *конгова* од жада, позајмила и усвојила друштва која су настала касније.

Поплаве су можда створиле град и довеле до краја живота у њему, али његови грађани изникли из те набујале воде сигурно су оставили неизбрисив траг у историји људске цивилизације ■

Припремио
Срђан Николић

ДОДИР ОПАСАН ПО ЖИВОТ

Стручњаци широм света саветују да избегавамо да дотичемо лице како бисмо смањили ризик од заразе. Ипак, суздржавање од ове устаљене навике није нимало лако.

Колико је код људи изражена потреба, обично несвесна, да под прстима осете усне, очи, нос, показало је истраживање научника из Сиднеја из 2015. године, често спомињана ових дана у светлу нове пандемије. У време када је рађена нико није наслућивао појаву ковида-19, али њени резултати могу да послуже као упозорење за сваку болест дисајних путева која се, између осталог, преноси прљавим рукама.

Аустралијски научници снимали су понашање студената медицине из Новог Јужног Велса на предавањима и пратили колико ће пута додирнути лице. Укупно 26 учесника, за нешто више од 240 минута, учинило је то 2.346 пута! Од тога је готово половина (44 одсто) дотакла очи, нос или уста. За сат времена студенти су у просеку 23 пута (или једном на свака 2,5 минута) руком додирнули лице. Ако се узме у обзир да одређени вируси улазе у тело кроз слузокожу у носу, устима и очима, ова навика, присутна код свих појединаца, и те како

је опасна у време када тело треба заштитити од болести.

Свесно и несвесно

А зашто је толико тешко да држимо прсте подаље од лица, питање је којим су се подробније бавили психолози. Слажу се у томе да је ова склоност једна од најраспрострањенијих међу свим људима. Такође, утврђено је да овом нагону не могу да се одупру ни неки други примати. Како објашњава амерички психолог Кевин Чапман, понекад то чинимо свесно, када наносимо на лице крему, шминку, када склањамо косу, перемо зубе, проверавамо да ли су остале мрвице хране на уснама после јела, осетимо да нас нешто сврби. С друге стране, у несвесном пипању лица неки стручњаци препознају начин обуздавања осећања и ослобађања од стреса, што такође потврђују истраживања.

Њему су посебно склоне особе с анксиозним поремећајем, односно израженом и појачаном бригом и напетошћу. Неке од њих током дана понављају радње попут грицкања ноктију, чупкања косе, док је некима довољан додир коже о кожу да се привремено смире, и у тим приликама прсти несвесно крећу најчешће ка лицу.

Колико је овај образац понашања укорењен у нашу природу говори и чињеница да је он развијен још код фетуса у мајчиној утроби. То се јасно видело на ултразвуку 15 трудница које су учествовале у недавном истраживању. Показало се да су фетуси склонији да левом руком додирују лице када осете да је мајка под стресом, што потврђује мишљење да самододиривање има умирујуће дејство. Касније, новорођенчад из истог разлога трљају обрве или сисају прсте.

Да је додир својеврсна терапија против стреса потврдили су и немачки научници који су пратили понашање десет младих испитаника. Док су решавали тестове, преко звучника су им пуштали непријатне звукове који не само да су им реметили пажњу, већ су деловали и узнемирујуће. Већина учесника од ових „напада” бранила се управо спонтаним додиривањем делова лица.

Израелски стручњаци открили су и друштвену страну најраспрострањеније људске навике, опет захваљујући огледу. Помоћу посебних справа мерили су добровољцима проток ваздуха кроз нос, не објашњавајући им из којих разлога то раде. Тајно су их снимали како се срећу и рукују са другим људима. Већина учесника је, одмах након руковања, приносила шаку носу, и тада им се и дисање убрзавало. Нису то чинили да би се почешали, већ да би осетили мирис особа које су управо додирнули.

Који год да су разлози у питању, сваки од њих ових дана подједнако је претња. Лекари се здушно труде да објасне да нам руке нису најбољи пријатељи сада када се боримо с новом пандемијом. И јасно им је да људи широм света не могу тек тако да престану да раде нешто што им је свима заједничко и чега најчешће нису ни свесни. Непрестано подсећање, према мишљењу психолога, не даје баш најбоље резултате. Као што је Чапман објаснио, ако некоме стално говорите да не размишља о ружичастом слону, слика ружичастог слона ће му се одмах појавити у свести.

Шта да се ради

Шта нам је онда чинити? Повећавање самосвести „пипача” један је од начина да се умањи учесталост понављања навике. Бихејвиорални научник Мајк Холзворт с Универзитета Колумбија сунце. Саветује се такође да се за руке нађе нека друга „занимација”, као што су лоптице за стрес или слични предмети, како би се смањила досада, душевне тегобе, али и како бисмо шаке држали даље од лица. Неким људима помаже и да сами себи пишу поруке на хартијицама као подсетник и упозорење да треба да се суздржавају од добре старе навике. У исту сврху могу да се користе

препоручује људима да покушају да схвате зашто додирују лице и да препознају околности које покрећу ову радњу.

На овај начин, неко ко има потребу да се почеше следећи пут ће се вероватно зауставити на пола пута до лица јер је постао свеснији онога што чини као и могућих последица. Људи склони трљању очију могу да их заштите наочарима за и миришљави сапуни и антибактеријски гелови, чији ће мирис подсетити да руке не приближавамо превише.

А за све то време треба се придржавати још једног савета који смо до сада чули небројено пута – редовно и правилно прање руку најједноставнија је али и једна од најважнијих ствари коју можемо да учинимо да бисмо се заштитили од заразе ■

С. Лазић

У легенду против своје воље

ТИФУСАРКА МЕРИ

Због заразе коју је несвесно ширила по угледним њујоршким породицама, једна куварица постала је позната као најопаснија жена у САД.

Живот у Ирској пред крај 19. века за многе је значио свакодневну борбу за опстанак. Када више нису проналазили начин да се изборе са глађу и немаштином, људи су бежали преко океана. Америка се чинила као земља нових могућности. Целе породице остављале су домове у нади да их негде тамо чека боља будућност. Мери Малон (1869–1938) била је једна од њих. Одважна петнаестогодишњакиња сама се укрцала на брод и кренула у непознато.

Прву помоћ пружили су јој рођаци који су живели у САД, али Мери је убрзо успела да се осамостали. Од 1900. године радила је као куварица у више угледних њујоршких породица. Једноставан живот скромне девојке никада не би привукао пажњу јавности да у исто време није почела да се шири опасна зараза. И то баш тамо где је она радила.

Болест не бира

Већ прво од седам домаћинстава у којима је боравила, у граду Мамаронек, Њујорк, задесила је несрећа. Неколико укућана изненада је добило тифусну грозницу. Мери је била приморана да нађе нове послодавце, овога пута на Менхетну. И овде су, у наредним недељама, чланови породице почели да се разбољевају, а праља је изненада умрла. Без икаквих знакова болести, али и без нормалних услова за рад, куварица је поново морала да напусти домаћинство.

До лета 1906. године кувала је за још неколико њујоршких породица, и у свакој од њих, без најаве или познатог узрока, почела би да се шири болест. Најгоре је било у августу 1906. године, када је радила код банкара Чарлса Хенрија Ворена у изнајмљеној кући у месту Ојстер Беј. Било је довољно две недеље да би се код десет од једанаест чланова породице појавили препознатљиви знакови тифуса. Власници куће у којој су Воренови боравили решили су да се озбиљније позабаве овим случајем.

Тада је на сцену ступио инспектор Џорџ Сопер.

Иако је по звању био грађевински инжењер, у Њујорку је био познат и као стручњак за здравствено-санитетске мере, па су га власници упослили да реши ову мистерију. Управо захваљујући њему све коцкице ће се посложити, а Мери Малон, и даље наизглед здрава као дрен, постаће најозлоглашенија жена у земљи.

Под пратњом у болницу

Истрага није била нимало лака. Соперов главни задатак био је да нађе носиоца који је ширио заразу међу Њујорчанима. А носилац је био готово неухватљив. Јер Мери Малон је нестајала из домова чим би се болест проширила а, осим тога, сама није имала ниједан симптом. Ипак, током разговора са људима, Сопер је приметио да се често спомиње нека „ирска куварица”. Пратећи овај траг успео је да нађе породице код којих је радила. Број оболелих био је забрињавајући, али њихово откриће макар га је приближило „извору”.

И довело до неких врло важних закључака. Одраније је знао да су у Европи препознати „асимптоматски носиоци” заразе, то јест, они који немају никакве знакове болести, али су и те како способни да је преносе на друге. Мери је у потпуности одговарала опису оваквог пацијента. Такође, инспектор је знао да заражена храна може да доведе до ширења епидемије, а не само вода, што је много чешћи узрок када је у питању тифус. Све је указивало на ирску дошљакињу несвесну да је ходајућа опасност за сваког здравог становника.

Било је потребно око четири месеца да би Џорџ Сопер нашао Мери, здраву и запослену у једној кући на Парк авенији. Сучелио се са њом у марту 1907. године. Чим је отворила врата, Сопер је, најљудније што је могао, објаснио о чему је реч, као и да је неопходно да јој узму узорке крви, урина и столице. Избезумљена куварица не само да није пристала, већ га је отерала са прага са виљушком у руци, шкргућући зубима.

Инспектора то није спречило да напише извештај, објављен 15. јуна 1907. године у часопису „Journal of the American Medical Association”, у коме је открио да је извор заразе Иркиња, куварица стара четрдесетак година, која делује као да је у одличном здравственом стању. Остало је само да се смисли најлакши начин да пацијенткиња без опирања пристане да оде у болницу.

Никакво убеђивање није дало резултата. Сопер је у пратњи лекара поново покушао на миран начин да је измами из куће, али обојицу је бесна куварица отерала, и овога пута наоружана кухињским алаткама. На крају је више полицајаца морало на силу да је убаци у амбулантна кола. Нашли су је сакривену у комшијином плакару, па ни тада није хтела да се преда без борбе и сочних псовки. Полицајац који се возио са њом описао је искуство као боравак у кавезу са бесним лавом. Безмало цео пут је морао да седи на њој да не би покушала да побегне из возила у покрету...

Тајанствена госпођа Браун

У болници није било ништа боље. Тек после много убеђивања натерали су је да дâ узорке, након чега су потврђене Соперове сумње – била је позитивна на салмонелу, бактерију која изазива тифус. Мери није могла да се помири са резултатима јер се и даље осећала здраво. И поред тога, била је приморана да проведе три године у изолацији у клиници на острву Норт Брадер.

А медији су се побринули да је додатно „жигошу” у бројним написима где су је открили као носиоца заразе и наденули злогласни надимак „Тифусарка Мери”. Новине из Чикага објавиле су и илустрацију која је обишла земљу. Свако ко је крочио у болницу морао је да провири у њену собу како би видео жену која је угрозила Сједињене Америчке Државе.

После бројних жалби, Мери је пуштена 1910. године, уз обећање да више никада неће радити као куварица. Средовечна Иркиња опет је могла слободно да се шета улицама. Запослила се у праоници рубља где је било довољно сапуна да се отклоне разне заразне материје, али плата је била – бедна. Да ли само због новца, или због жеље да се врати послу који је најбоље радила, Мери је прекршила забрану и поново се нашла у кухињи, за штедњаком. Променила је презиме у Браун, мислећи да је тако завршила са претходним животом.

Међутим, и даље је била носилац заразе. Као по правилу, где год да се задесила, разбољевале су се породице послодаваца. Као и у ранијим случајевима, брзо је мењала место боравка, тако да Џорџ Сопер није могао свуда да је прати. Пет година по њеном отпуштању из изолације, тифус је почео да хара болницом „Слоун”. Новом истрагом свих запослених откривено је да је извесна госпођа Браун задужена за припрему оброка. А када је обелодањено да се иза лажног презимена крије „Тифусарке Мери”, према њој више нико није имао милости.

Далеко од света

Још једном је одведена на острво Норт Брадер, 1915. године. Више није могла да се нада да ће једном бити слободна. На овом месту остала је до смрти. Дозволили су јој да ради лакше послове у лабораторији, чиме је бар некако прекраћивала дуге дане у изолацији. Само повремено сетио би је се неко од новинара који су желели да је интервјуишу. Сви су упозорени да не смеју од ње да прихвате ништа од хране и пића.

Мери Малон

Захваљујући случају „Тифусарка Мери”, лекари су се у наредним годинама много озбиљније бавили питањем преносилаца заразних болести, нарочито оних асимптоматских. Историчари верују да је у њено време засигурно постојало још носилаца без икаквих знакова, баш као и она. Према неким проценама, бар четири стотине. Но, судбина је хтела да сиромашна Иркиња уђе у легенду као једина жена која је била присиљена да последње године проведе потпуно одвојена од света ■

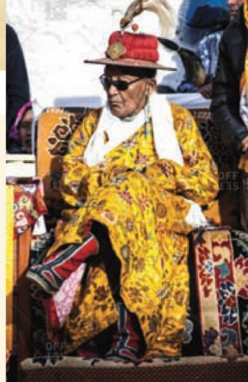
С. Л.

Ма ШТА кажеш! Х. Е. К.

Уређује **Драгомир Ацовић**

Џигме Дорџи Палбар-биста (1930–2016), последњи краљ Мустанга (1964–2008)

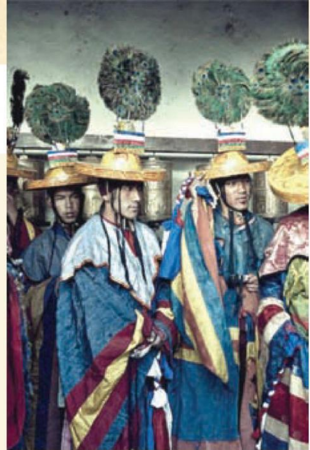
С ОНЕ СТРАНЕ СВЕТА

Када пређете преко Хималаја ка северу, у пустим просторима које кише заобилазе а снегови ретко напуштају, на граници између Непала и Кине, налази се Мустанг! До победе револуције у Непалу био је аутономна краљевина у саставу Непала. Сада није ни аутономан, ни краљевина, али је даље с оне стране света. То је последња оаза коју модерна времена и начин живота готово да нису ни додирнули. Иначе, назив Мустанг значи „Плодна долина", а укупан број становника процењује се на мање од 20.000. Територија Мустанга се протеже на надморској висини од 2.750 до 6.500 метара.

Ламе из секте Црвених капа на молитвеном скупу

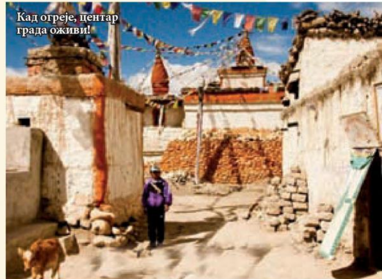

Краљевски двор у Ло Мантангу не делује као модел раскоши, али у Мустангу јој нема равне. Нарамци сувих грана на крововима (лево) нису ту због лепоте, већ да послуже као огрев кад загуди зима. Како дрвећа готово и нема, свака сува грана је благо, иначе је на располагању само сасушена балега јака.

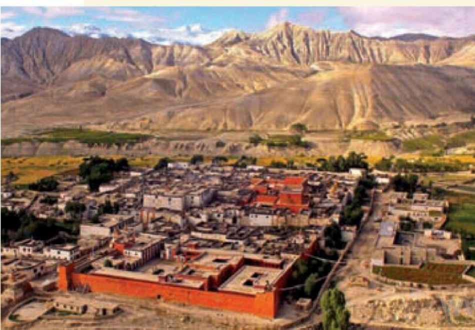
Истина, када се нешто зашарени онда се јако шарени! А то значи само једно – стигло је време прослава! У овом случају, светковина Тиђи, када се нагањају демони.

Када сунце не пече, поглед се неометано протеже на величанствен предео у коме све што није сиво или мрко-сиво није ни природно.

Кад огреје, центар града оживи!

Ло Мантанг, престоница Мустанга. Нешто обрађених поља иза дебелих зидина, голе планине и небо надохват руке! Врхови Анапурна и Даулагири не дају монсуну да доспе до ових северних падина Хималаја. Овде је ваздух редак, а сунчево зрачење обилато. Народ Лоба, чији је ово дом, борави у вероватно јединoм аутентичном средњовековном градском насељу на свету. Ако им то ишта значи! А чини се да им значи. Малобројни посетиоци тврде да су изузетно пргави.

Гранична капија Мустанга

Живот пише драме

ТРОЛЕЈБУС Н

Иако светски рекордер у пливању, Шаварш Карапетјан плашио се велике воде. А онда се пред његовим очима градски превоз пун путника суновратио у језеро...

Тог прохладног 16. септембра 1976. године двадесеттрогодишњи шампион у пливању с перајима и брзинском роњењу, Јерменин Шаварш Карапетјан, нећкао се да ли да оде на трчање. Млађи брат Камо, такође пливач, успео је да га наговори. Заједно су одабрали путању. Уместо уобичајеног трчања по граду и околини, решили су да тих двадесет километара претрче обалом Јереванског језера. Ова акумулација и брана биле су стални терен за све спортисте из града.

Иако власник неколико светских рекорда, Шаварш се осећао нелагодно у близини велике воде. Док су трчали, кроз главу су му пролазиле слике од пре неколико година. И то оне најгоре. Петнаестогодишњег Шаварша напала је банда вршњака.

Пошто су га прво пребили, везали су му камен о врат и бацили га у неко језеро. Док је тонуо ка дну, покушавао је да се ослободи. Прво да одвеже омчу, потом да камен скине с конопца.

Тонуо је све дубље, полако му се мрачило пред очима. У магновењу је из све снаге почео да цима конопац. Зачудо, уже је пукло. Испливао је на површину.

Недуго затим кренуо је на пливање, колико да победи страх од воде. Испоставило се да је толико даровит да је редом побеђивао многе искусније пливаче. Смешила му се репрезентација, али никад није добио позив. Онда се окренуо пливању с перајима и брзинском роњењу. Четрнаест месеци касније већ је био европски првак. Успут је оборио и светски рекорд. Ипак, и даље је остао страх од велике воде. Базен је био друга прича.

Већ 1974. године Шаваршова храброст поново је била на проби. Задесио се у аутобусу чији се возач онесвестио усред вожње на планинском путу. Пливач је скочио са свог седишта, померио онесвешћеног човека и зграбио волан. Аутобус је био на свега пола метра од ивице амбиса.

После двадесетак километара одлучили су да је доста. Док су се одмарали, иза њих је прозујао тролејбус. Онда је нешто пукло, као бомба. Карапетјани су се згледали. Тролејбуса више није било на видику. Само изломљена ограда. Језеро је прогутало возило.

Ка обали су већ са свих страна трчали људи који су тренирали у околини. Ипак, Шаварш и Камо били су најближи. Обојица су били пливачи. У неколико корака нашли су се код пробијене ограде. Шаварш је наредио брату да га чека и прихвата људе које ће он, како је у заносу обећао, да извуче из олупине. Или макар да покуша. Секунд касније скочио је у језеро.

Хладна вода га је у тренутку пресекла. Сачекао је тренутак, да се прилагоди. Потом је снажно удахнуо и заронио. При површини је још нешто и могао да види. Свега два-три метра касније, све мање. А тролејбус је био на дубини од десет метара.

Убрзо је Шаварш морао рукама да опипава испред себе. На дну је била потпуна тама. Неколико завеслаја даље напипао је лимену грдосију. Покушавао да нађе неки отвор. Осетио је да се налази код задњег прозора. Ударао је рукама из све снаге. Ништа. Ударци нису били снажни под водом. Потом се ухватио за неку пречагу изнад стакла. Ударао је ногама, све док није осетио да је стакло попустило. Упливао је у кабину возила.

Није морао да тражи дављенике. Онај најближи прозору нашао је њега. Ухватио га је грчевито. Шаварш се укочио. Сетио се свега што је знао о дављеницима. Често се дешава да грчевито стисну спасиоца и повуку га са собом. Управо то му се дешавало. Шаварш се опустио, пустио да обојица потону. Онда се у дављенику пробудио нагон за преживљавањем и почео је да се батрга ка површини. Шаварш га је ухватио и вукао нагоре. Убрзо су били на површини. Додао је дављеника брату. Чуо је како људи на обали вичу, позивају га да изађе. Стиже помоћ, неко је позвао милицију. Ипак, није му падало на памет да одустане. Поново је дубоко удахнуо и заронио.

Сада је лако нашао тролејбус. Ушао је кроз избијени прозор, двограбио првог кога је дохватио. Овај није пружао отпор, па му је било много лакше да га извуче на површину. Када је изронио, приметио је на површини још неколико глава. Неколицина путника успела је сама да се извуче из металне гробнице. Тек онда је схватио да је остатак вероватно без свести. Опет је удахнуо и нестао испод површине.

Када се поново нашао у олупини тролејбуса, пипао је испред себе. Како би напипао човека, тако га је грабио и хитао ка површини. Његов брат Камо преузимао је дављенике и извлачио

их на суво. Шаваршу је код десетог зарона почело да се мути у глави. Више је нагонски пипао по аутобусу. Када је израњао, површина воде била је црвена од бројних посекотина које је зарадио док се провлачио кроз разбијени прозор. Камо је приметио да братовљева кожа чудно светлуца. Схватио је од чега. Крхотине стакла биле су забијене свуда. Ипак, Шаварш је непрекидно урањао и израњао. И сваки пут с неким новим несрећником.

Иако готово онесвешћен, бесомучно је пипао по седиштима. Једна жена успела је да се освести у најнезгоднијем тренутку, док ју је Шаварш извлачио. Почела је да

А ДАХ

млатара ногама и запела за седиште. Пливач је покушавао да извали седиште. Није успевао, бивао је све слабији. Недостатак кисеоника и исцрпљеност почели су да узимају маха. Направио је још један, последњи покушај. Ноге су се ослободиле. Она се некако опустила и Шаварш је схватио да се поново онесвестила. Пливао је ка површини из све снаге.

Када је удахнуо ваздух на површини, схватио је да једва види људе на обали. Све му је било мутно. Руке и ноге готово да није осећао. Снага га је напустила. Ипак, сигурно је остало још њих у тролејбусу. Људи које није смео да напусти. Удахнуо је колико год да је могао и поново заронио. Неко је избројао, четрдесети пут.

Док је грабио ка дну, више није мислио ни о чему. Поново кроз прозор, поново у кабину. Пипао је, додирнуо нечији ранац. Бар је тако мислио. Дограбио га је, али је наишао на отпор. Вукао је, померао како год да је могао. Последњим атомима снаге успео је да извуче то нешто или неког. Више није био свестан шта је. Кренуо је у изрон.

Тек на површини је, као кроз маглу, видео да је дограбио седиште за које је запела жена. На једвите јаде је допливао до обале. Камо и још неколико људи утрчали су у плићак и извукли га на површину. Чим је додирнуо тло, пао је у несвест.

Одмах је пребачен у болницу. Установили су да има упалу оба плућна крила и тровање загађеном водом. Лекари нису смели да тврде да ће икада да се опорави. Био је у коми 46 дана. Када се пробудио, питао је за дављенике. Рекли су му да је из тролејбуса извукао 37 људи. Преживело је њих двадесет. Шаварш није могао себи да опрости оно седиште. Годинама га је прогонило у сновима. Могао је да спасе још некога.

Сви, почев од доктора, били су сигурни да му је спортска каријера окончана. Ипак, желео је још једном да се окуша у базену. Док је пливао, Камо је трчао поред базена, за случај да му се брат онесвести. Поставио је још један светски рекорд, тек да се повуче у великом стилу.

Иако је постао легенда Јеревана, прича о Шаваршовом подвигу била је заташкавана у СССР-у све до 1982. године, када је „Комсомолска правда” објавила текст под насловом „Подводна битка шампиона”. Шаварш Карапетјан добио је за неколико дана преко 75.000 писама. Уследило је и неколико одликовања. Чак је и један астероид назван по њему.

А онда се, 19. фебруара 1985. године, случајно нашао поред хале у Јеревану. Избио је пожар, људи су стајали около и чекали ватрогасце. Не и он. Утрчао је у пламен, изнео неколико људи. Онда се срушио, отрован димом. Сви су мислили да је готов, већ су га ожалили. Онда му је један таксиста напипао пулс. Слаб, али довољан да га стрпа у кола и превезе у болницу. Неколико месеци касније успео је да се опорави.

* * *

По окончању каријере Шаварш је покушавао да ради као тренер. Ипак, страх од воде појачао се до крајњих граница. Одустао је од тренерског посла и почео да ради у електронској индустрији. Године 1993. преселио се у Москву, где је отворио продавницу обуће. Пред отварање Олимпијских игара 2014. године носио је бакљу. И то два пута ■

Н. Б.

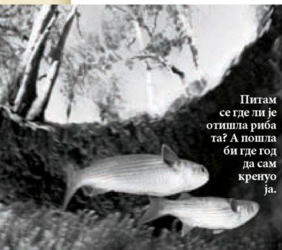

Да ли би савремени рачунари могли да смисле једначину E=mc²?

Познато је да су алгоритми вештачке интелигенције имали одређених успеха у учењу закона физике. Истраживачи са Универзитета Корнел убацили су 2009. године у свој алгоритам податке које су очитавали са клатна које су пустили да се љуља, а рачунар је успео да открије законе као што су закон одржања момента импулса (кретања) и други Њутнов закон (закон силе). Научници Технолошког института у Масачусетсу отишли су још даље 2018. године: свом вештачки интелигентном алгоритму за изучавање физике приказивали су лоптицу која скаче у различитим окружењима, а он је успео да изведе законе из сваке појединачне симулације. Алгоритам је показао завидан ниво научног размишљања удружујући појединачне законе и изводећи на основу њих сложеније теорије. Да би смогао да изведе једначину $E=mc^2$, рачунару би морао да буде приказан неки предмет који се понаша у складу са специјалном теоријом релативности. Рецимо, могла би да се направи симулација у којој ће се маса неког предмета увећавати упоредо с увећавањем његове брзине. Ако би се алгоритам добро „усредсредио” на оно што види у том окружењу, можда би мозгањем успео да стигне до чувене Ајнштајнове једначине која повезује масу и енергију ■

Шта мислите како се зовем?

Питам се где ли је отишла риба та? А пошла би где год да сам кренуо ја.

Како рибе доспевају у издвојене водене површине?

Ако занемаримо чињеницу да људи често смишљено пребацују рибе у рибњаке и језера, ово питање можемо да посматрамо кроз поређење са удаљеним острвима. Као што су таква острва некада могла да буду повезана с копном, тако су и језера могла да буду део речних система који су пресушили. Наравно, река је у неком тренутку у прошлости такође могла да промени ток, поплави неко ниско подручје и на њему створи језеро у којем ће завршити и рибе, пре него што се вратила у своје старо корито. У језерима можемо да нађемо чак и становнике који су потомци оних који су се селили из једног у друго језеро: иако рибе не могу дуго да преживе изван воде, њихова икра може да опстане изван ње и до неколико часова. Када птице дођу на неко језеро на ручак, рибља јајашца могу да им се залепе за перје и почну путовање ка новом дому ■

Да ли ће дијабетес икада бити излечив?

Дијабетес је заправо скуп неколико здравствених тегоба којима је заједничко то што доводе до повећаног нивоа глукозе у крви. Људском телу шећер је потребан како би стварао енергију, али изложеност превеликим количинама повећава опасности од превремене смрти услед срчаних обољења, можданог удара или отказивања бубрега. Због тога тело подешава ниво шећера у крви тако што гуштерача лучи инсулин, хормон који ћелијама помаже да упијају шећер и тако смањује његову количину у крви. Али тај механизам може да се „поквари” на више начина, а резултат ће бити различити облици дијабетеса.

Око 10 одсто случајева дијабетеса припада „типу 1”, који изазива мањак ће-

Колико банана треба да поједете да постанете радиоактивни?

Банане су помало радиоактивне пошто у свом саставу имају доста калијума чији је један од изотопа радиоактивни калијум-40. Камион пун банана шири око себе довољну количину радиоактивности да би укључио аларм на детекторима јонизујућег дејства зрачења који су намењени откривању кријумчарења нуклеарног оружја. Упркос томе, нико не може да постане радиоактиван тако што ће јести банане и то зато што је – већ радиоактиван! Тело одраслог човека садржи око 140 грама калијума од којих је око 16 грама удео радиоактивног калијума-40, што значи да смо сви ми око 280 пута „радиоактивнији" од банане. Ако бисмо појели једну јужну воћку, то би ниво калијума-40 у нашем телу подигло за 0,4 одсто, а ту количину јонизујућег зрачења могу да открију осетљиви мерни уређаји попут Гајгеровог бројача. Дејство поједене банане на нас нестаће за неколико сати, чим тело избаци вишак калијума ■

1 банана

= 0,1 микросиверта

50 банана

= 5 микросиверта
– скенер за снимање зуба

100 банана
= 10 микросиверта
– иста количина калијума као и у 100 грама бразилских ораха

800 банана
= 80 микросиверта
– количина штетног зрачења која се прими током лета преко Атлантског океана

27.000 банана
= 2.700 микросиверта – доза зрачења које се просечно упије за годину дана

50.000.000 банана
= 5.000.000 микросиверта
– смртоносна доза радиоактивног зрачења

С. Н.

лија које производе инсулин у гуштерачи. До тога долази тако што, из засад непознатих разлога, наш одбрамбени систем почне да напада ту врсту ћелија, тако да је тој особи потребно да редовно уноси инсулин убризгавањем у крвоток. Најзаступљенија врста дијабетеса је „тип 2". Од њега болује око 90 одсто пацијената. Код те врсте обољења ћелије више не реагују на присуство инсулина, због чега се ствара „отпорност на инсулин" услед које се повећава количина шећера у крви. Последично, телу је потребно још више инсулина, због чега долази до оштећења гуштераче. Овај тип дијабетеса повезан је са исхраном богатом угљеним хидратима и шећерима, као и са премало кретања и превише седења.

Иако не постоји лек ни за један од типова дијабетеса, пацијенти који пате од тешких облика дијабетеса типа 1 могу да се одлуче за пресађивање гуштераче, што ће им донети раздобље оздрављења тела које траје око пет година. Забележени су и случајеви оболелих који су се током одређеног раздобља „излечили" тако што им је гуштерача, опет, из непознатих разлога повратила способност да производи инсулин. Научници истражују да ли тај механизам може вештачки да се покрене, помоћу лекова. Једно истраживање спроведено 2018. године на Универзитету Алабама у Бирмингему, САД, показало је да лек верапамил за уравнотежење крвног притиска може да помогне у лечењу дијабетеса типа 1 тако што ће подстаћи гуштерачу да лучи инсулин, али су испитивања овог лека још у веома раној фази. Код оболелих од дијабетеса типа 2 симптоми болести најбоље се одстрањују преласком на здрав начин исхране, губитком телесне тежине и начином живота који подразумева више кретања и физичког вежбања ■

Метерних и „велике даме" у дипломатији

ДВЕ ЉУБАВИ ЛЕПОГ КНЕЗА

Један од главних ликова дипломатских представа 19. века жива је слика како су се решавале судбине читавих народа тог доба

У почецима модерне дипломатије, у време Бечког конгреса (1815) и за живота кнеза Клауса фон Метерниха (1773–1859), аустријског дипломате и државника, успон дипломатије блиско је пратио и развој ухођења, чиме су се бавиле све полицијске службе великих и малих држава. О спретности ухођења у то време сведочи и следећа анегдота. Метерних, који је био аустријски канцелар, редовно се дописивао са својом пријатељицом и једно време и љубавницом Доротејом – Дарјом, кнегињом од Ливена, супругом дугогодишњег руског амбасадора у Лондону. Ова размена писама која су, уз приватне и интимније делове, садржала и мишљења о различитим политичким и међународним питањима, била је подвргнута посебној заштити.

То је подразумевало да су кнегињина писма слата из Лондона за Беч тако што су накована у више коверата – једно у друго – слично руским луткама. Спољна дипломатска пошиљка била је упућена на име Чарлса Стјуарта у Паризу, са задатком да је проследи на дипломату у аустријској амбасади. Ова је, са своје стране, ту трећу коверту упућивала дипломатском поштом за Беч на Метерниховог секретара, а он је ту последњу коверту, која је била без имена и адресе, односио канцелару. Међутим, ни овај сложени поступак прикривања није спречио да читко преписане копије писама Дарје од Ливена канцелару Метерниху из 1819. године не заврше у архиви париске полиције.

Стратег и државник

Клеменс, кнез Метерних, био је један од најзначајнијих европских државника и дипломата прве половине 19. века. Наочит, паметан, образован и богат, Метерних – који је скоро четири деценије био практично први министар Аустријског царства – био је сложена личност и остављао врло различит, али увек јак утисак на околину, од симпатија и обожавања до дубоког неповерења и крајње одбојности. Многи су га сматрали уображеним и помпезним, ограниченим и лажљивим. Други су указивали на његов космополитски карактер, образованост (говорио је пет језика), окретност, изванредно памћење, начитаност, способност процене и предвиђања, важне за државника и дипломату, као и храброст, убедљивост и упорност.

Најпознатији Метернихов портрет урађен у време његове највеће славе

Велики аустријски државник први пут је упознао Аустријску царевину тек у тринаестој години, а у седамнаестој почео у њој да живи. Његов отац, потомак хиљадугодишње племићке породице чији су корени сезали у доба Карла Великог, био је управник Рајнске области, тада у поседу Хабзбурга. Метерних је „од оца наследио церемонијалност и уображеност, а од мајке интелигенцију”. Након што се „добро оженио” богатом наследницом бившег канцелара Кауница, он је са 28 година упућен (1801) за аустријског посланика: прво у Дрезден (Краљевина Саксонија), а затим у Берлин (Пруска).

Окретност и успех које је показао у првим посланствима омогућили су му да буде са само 33 године постављен на тада најважније дипломатско место: у Париз код Наполеона (1806–1809). О разговорима са царем Наполеоном Метерних је оставио занимљиве белешке. Када је цар, приликом првог састанка, коментарисао његову младост, посланик је спретно одговорио:

„Ваше величанство је имало моје године када је добило битку код Аустерлица.”

Три године касније постао је министар иностраних послова Хабзбуршког царства. На том положају остаће скоро четири деценије (до 1848). Учествоваће у свим дипломатским комбинацијама између великих европских сила током борби против Наполеона и играће једну од кључних улога на знаменитом Бечком конгресу (1814–1815).

Дарја од Ливена

Рукопис са потписом Метерниха

Катарина Багратион

Оне су центар света

Продорно плавих очију, лепо развијен и витак, спретан у разговору, лепог понашања, уз то утицајан и богат, кнез Метерних је увек привлачио жене и остављао веома упечатљив утисак у друштву:

„Он је врло шармантан, ако то жели, лепе спољашњости и готово увек заљубљен” (руски министар Неселроде). „То је најлепши мушкарац ког сам икада видео” (енглески краљ Џорџ IV).

Склопивши у младости брак из рачуна, аустријски канцелар је био „заљубљиве природе” и увек је, у стилу високог племства17. и 18. века, одржавао и понеку ванбрачну везу са женама из високог друштва. Брак је друштвена обавеза и начин да се обезбеди продужење лозе, а осећаји су спадали у приватну, интимну област. Уз три званичне аустријске супруге (све их је наджвивео) Метерниху су приписиване и три француске као и три руске љубавнице, што без сумње није био и укупан број његових љубавних веза током живота.

Његово време било је доба када су жене из високог друштва имале јак утицај у политици и у дипломатији. Ни пад монархије у Француској, односно Велика буржоаска револуција није потиснула обичај и утицај одржавања друштвених „салона” које су држале „велике даме”; на тим салонима окупљала би се политичка и друга елита, а били су често и главна средишта друштвеног живота у европским престоницама, место политичких и љубавних интрига, успостављања веза и покушаја остваривања различитих амбиција.

„У средини круга мушкараца”, написао је једном Метерних, „треба да се налази интелигентна жена. Тада све другачије изгледа; идеје су снажније; и ништа не може да се пореди са оним тактом и посебном мудрошћу које деликатна и суптилна жена може да подстакне на неком приватном окупљању. Провео сам најлепше дане живота у таквој врсти окружења.”

Метерних је као посланик у Паризу искористио своју заводљивост да би се, мешајући „угодно и корисно”, у складу са Де Калијеровим саветом, повезао са утицајним женама из владајућег круга. Међу њима је била и Каролина Бонапарта, најмлађа сестра императора Наполеона.

„Забавите тог тупана, може да нам затреба”, рекао је сестри цар, који је у почетку њиховог познанства потцењивао аустријског посланика. Преко Каролине, Метерних је добијао неке значајне податке о њеном брату, попут његове намере да се разведе од прве супруге Жозефине или припрема за рат са Русијом. То му је олакшало посредовање у женидби Наполеона са аустријском надвојвоткињом Маријом Лујзом.

Кад Конгрес плеше

Можда никада у историји један велики међународни скуп није истовремено био и место толиких монденских забава у високом друштву, како је то био велики Бечки конгрес 1814–1815. године, на коме је све врвело од царева, краљева, кнежева, министара као и њихове мушке и женске пратње.

„У то прелазно време европске историје”, како је записао један историчар, „никада се у тој мери нису измешали јавно и приватно, политика и љубав”. Била је то комбинација драматичних и тешких преговора – од којих је зависила судбина и будућност бројних европских држава и народа – и готово непрестане забаве по баловима и салонима у чијем средишту су биле „велике даме” – припаднице високог племства, често пријатељице и љубавнице главних учесника Конгреса.

„Конгрес не напредује, он плеше”, духовито је приметио један од његових учесника.

Међу главним местима незваничних састанака била су и два салона које су држале блиске познанице кнеза Метерниха.

Кнегиња Катарина Багратион, удовица руског племића и генерала Багратиона (погинулог у бици код Бородина, који се појављује и у Толстојевом делу „Рат и мир”), са којом се Метерних зближио док је био млад посланик у Дрездену, била је позната по свом слободном и често ☞

непримереном понашању. Због лаганих хаљина и огртача, који су више откривали него покривали, добила је надимак „Голи Анђео”. Паметна, али лакомислена интригантkиња, Багратионова удовица занимала се за политичка питања и била позната по залагању за интересе Русије у сукобу са Наполеоном. Из везе аустријског кнеза и кнегиње Багратион рођена је, 1810. године, једна ћерка којој је мајка, по правом оцу, дала име Клементина.

Током Бечког конгреса Катарина више није била толико блиска аустријском канцелару. Она је држала „проруски салон” високог стила, који је, између осталих, посећивао и сам цар Александар I Романов. Цар се често и насамо састајао са лепом кнегињом, код које је остајао до дубоко у ноћ. Колико су сати током тих сусрета били испуњени преношењем поверљивих података које је Катарина добијала од својих бројних знанаца, а колико угоднијом страном блиске везе, није могла тачно да зна ни бечка полиција.

У сваком случају, руски цар није био једини који је уживао блискост кнегиње Багратион. Међу њене љубавнике током Бечког конгреса бечка полиција убележила је и руског великог кнеза Константина (царевог брата), затим једног баварског принца, као и престолонаследника Виртемберга. Салон и стил живота кнегиње Багратион били су изнад њених финансијских могућности, тако да је гомилала позајмице и дугове. Прогоњена од поверилаца, Багратионова се при крају Бечког конгреса тајно искрала из града. Касније је живела у Паризу где је држала познат салон, који је посећивао Балзак, а о ком је писао Виктор Иго.

Седмострука грешност

У истом дворцу по имену Палм у ком је живела кнегиња Багратион, у другом крилу здања, пробрани учесници Бечког конгреса посећивали су салон једне друге „високе даме” која је баш у то време заузимала Метернихове мисли, срце, дане и ноћи. Била је то Вилхелмина, војвоткиња од Курланда и кнегиња Сагана. Метерних ју је упознао још током посланства у Дрездену, али су се зближили тек у последњој фази борби са Наполеоном, 1813. године.

Развој љубавне везе може врло детаљно да се прати захваљујући бројним сачуваним писмима (око 600) које је Метерних слао Вилхелмини. У тим писмима преплићу се љубавне изјаве са спољнополитичким темама којима се министар бавио, а за које је и војвоткиња од Курланда била веома заинтересована. Метерних је био задивљен Вилхелмининим памећу и проницљивошћу, док је његова љубавница била привучена његовим утицајним положајем. Ипак, љубавна романса била је оптерећена другим, повременим или озбиљнијим, везама лепе војвоткиње.

Међу њима, посебно место заузимао је млади аустријски племић, кнез Алберт I од Виндишгреца на ког је Метерних био изузетно љубоморан. С друге стране, војвоткиња се није задовољавала само положајем метресе моћног министра, желећи да од њега измами обећање да ће се – и поред живе супруге – једном њоме и оженити, што овај није никада прихватио. Веза двоје љубавника прекидана је и обнављана, да би доживела коначан расплет током Бечког конгреса, када се војвоткиња, прозвана „Клеопатра из Курланда” надметала за неформално звање „прве даме” Бечког конгреса и женски примат и утицај код цара Александра I, са „Руском Андромедом” (Катарином Багратион).

Тешки преговори и надметање између цара Александра I и Метерниха око решавања питања Пољске и Саксоније, који су у једном тренутку чак претили да се Бечки конгрес заврши новим ратом, пренели су се и на лични терен борбе за женску наклоност. У згоди записаној у архиви бечке полиције, једне вечери, стигавши у дворац Палм, цар Александар I није по обичају скренуо у лево крило, где је посећивао кнегињу Катарину Багратион, већ је изненада окренуо надесно – и завршио у просторијама Вилхелмине од Сагана, код које је провео добар део остатка вечери.

Вест о царевој посети дотадашње Метернихове љубавнице брзо се проширила Бечом. Питања високе политике су се смењивала са сентименталним бурама, а цар Александар се тако на посебан начин осветио свом великом противнику у преговорима. Метернихов секретар и његова десна

Карикатура из једних бечких новина, као омаловажавајућа слика великог државника који после револуционарних промена 1848. године одлази на магарцу у историју

Призор са Бечког конгреса

рука, Фон Генц, забележио је како му се чинило да је његов шеф током Конгреса био више забринут питањем да ли ће се Вилхелмина вратити својој ранијој љубави – Виндишгрецу – него решавањем светских питања.

Много касније, Метерних ће злобно приметити како је током Бечког конгреса Вилхелмина „чинила грех седам пута дневно, понашала се неурачунљиво и упуштала у љубавне играрије олако, као што би неко други наручио вечеру". Ипак, истовремено је џентлменски додавао високу оцену о независном духу и хладнокрвној проницљивости војвоткиње, са којом је каснијих година одржавао само учтиву и званичну преписку.

Штета што је у сукњи

Метерних је, чини се, у првом реду имао склоност ка женама из високог друштва које су, осим привлачности, морале да имају и добре и занимљиве друштвене везе и положај, као и посебне интелектуалне и духовне способности и са којима је, осим љубавних порука, могао да води равноправну политичку дебату и даје и прима савете. Без обзира на бројне љубавне подухвате, он је са својим љубавницама тежио равноправној вези, што га на известан начин издваја из времена буржоаског 19. века, када су жене биле законски сматране за малолетнице.

Забележено је да је током једне салонске расправе, Метерних два сата говорио о томе како би и жена могла да буде министар иностраних послова. На личном плану, код жена су га занимали „дух, срце и и душа" и тврдио је:

„Оно што привлачи већину мушкараца нема на мене утицаја. Не знам да ли ми треба више или мање него другима, али треба ми нешто друго."

Ово се показало и у случају његове везе са кнегињом Доротејом – Дарјом од Ливена, са којом се укупно физички сусрео само три пута, али са којом је одржавао блиску интелектуалну и сентименталну везу путем писама током осам година (1818–1826).

Кнегиња од Ливена потицала је из руско-балтичке племићке породице. Њен муж, кнез од Ливена, био је руски генерал, а касније дипломата кога је супруга пратила током трајања Бечког конгреса. Кнез од Ливена у време од 1812. до 1834. године био је руски амбасадор у Лондону. Доротеја – Дарја била је привлачна особа, славољубива, паметна, забавна, „велика дама". У лондонском друштву заузимала је посебно место, као блиска пријатељица председника владе и енглеског регента. Позив у кнегињин салон сматрао се посебном повластицом у високом енглеском друштву. Руски цар Александар I је једном прокоментарисао да је „штета што кнегиња Ливен носи сукњу, била би одличан дипломата".

Последња Метернихова фотографија снимљена пред саму смрт 1859. године

Угодно и корисно

Током Конгреса у Ахену (1818), Фон Ливенова је привукла пажњу аустријског канцелара када је добила поред њега место за свечаним ручком. Открили су да имају исте интересе, воле исте писце, сликаре, архитектуру, исту музику...

„Прича нашег живота се некад сабије у неколико тренутака... Тек смо кратко разговарали", писао јој је романтично Метерних, „а данас си већ постала део моје егзистенције... били смо пријатељи током осам дана и постали смо пријатељи за цео живот."

Био је то почетак осмогодишње љубавне везе током које су размењене на стотине занимљивих писама у којима је Метерних писао о својим замислима међународне политике, о деловању као државника, као и о гледањима на жене и на љубав. Дарја је са своје стране детаљно обавештавала аустријског канцелара о збивањима у Енглеској, посебно о политици и политичарима, које је добро познавала. Нама сумње да је ова размена писама за Метерниха била посебан облик мешавине „угодног и корисног" и да су подаци о лондонском високом друштву и политици били додатан интерес везе коју је имао са супругом руског амбасадора. Двоје љубавника поново се срело током још једног међународног скупа: на Конгресу у Верони (1822).

Кнегиња од Ливена је по природи свог положаја (говорило се да „Русија има два амбасадора у Лондону") заступала интересе царске Русије, чиме су се постепено њена и Метернихова гледања током година удаљавала, посебно у оним питањима у којима су Русија и Аустрија имале сасвим другачији приступ. Ово је довело и до захлађења између Метерниха и Ливенове. Коначни разлаз дошао је поводом Метернихове намере да се, након смрти прве жене, ожени девојком 23 године млађом од њега (1826).

„Какав си чудан човек, бавити се девојчицом! Мене би сматрали смешном када бих се бавила дечацима", написала му је Ливенова у једном од последњих писама.

После две деценије живота у Лондону, са крајем мандата амбасадора Ливена његова супруга се није вратила у Русију, него се преселила у Париз, где је држала знаменити салон који су посећивала значајна имена француске политике и културе. Била је вези са француским премијером Гизоом. У време Кримског рата Енглеске и Француске против Русије (1853–1856), настојала је да има улогу посредника између зараћених страна.

* * *

Четири деценије на кормилу Хабзбуршког царства, Метерних је постао један од креатора „Европског концерта" – важних савеза великих сила (Четворни савез и Света алијанса), којима ће се након пада Наполеона обезбедити равнотежа снага у Европи. Играо је важну улогу на свим европским конгресима одржаваним током друге и треће деценије 19. века (Ахен, Тропау, Љубљана, Верона). Метерних је заступао начела легитимитета и одржавања конзервативног поретка у међународним односима, али на основама реализма.

„...Спас света налази се у чињеници да се ништа овде не сме мењати", писао је Метерних својој пријатељици, кнегињи од Ливена.

Његов утицај је био толики да се односи великих сила током прве половине 19. века називају и „Метернихов систем" током ког су, након бурног Наполеоновог доба, у Европи очувани стабилност и мир. Међутим, револуција из 1848. године, названа и „Пролеће народа", започета у Паризу, преплавила је и Беч и Будимпешту и умало да докрајчи и хиљадугодишњу владавину Хабзбурга. Била је то последња битка у животу већ остарелог Метерниха.

Морао је да напусти место канцелара и да се склони, прво у Енглеску, а затим у Белгију. У то доба избегличког лутања пре повратка у Аустрију забележено је да је остарели кнез имао задовољство да се поново лично сретне са неким од својих пријатељица и некадашњих љубавница, великих дама дипломатије из времена Бечког конгреса: Дарјом од Ливена и Катарином Багратион, као и удовицом Таљерана – Доротејом, сестром Вилхелмине од Сагана. Живео је довољно дуго да види и ратове који су означили почетак краја „Метерниховог система": Кримског рата (1856) и рата Француске и Сардиније са Аустријом око питања ослобођења Италије (1859).

Кнез Клеменс Метерних умро је у Бечу 1859. године у 86. години ■

Душко Лопандић

Логичке загонетке

Уређује **Радивоје Грбовић**

1 РИБЕ

Тежина штуке четири пута је већа од тежине гргеча, али је за 2 кг њена маса мања од масе смуђа. Ако маси ових трију риба додамо масу корпе у којој се оне налазе, а која износи 1,25 кг, добијамо 10 кг. Колико је појединачно тешка свака од поменутих риба? ■

2 БРЗИНА РЕКЕ

Растојање које је једнако 10 размака међу стубовима телеграфске линије, крећући се уз обалу реке, моторни чамац пређе низводно за један минут, а узводно за два минута. Одредите брзину тока реке ако је растојање међу стубовима 40 метара ■

3 ПРЕЦРТАЈТЕ!

У броју 3865974 прецртајте три цифре тако да преостали број буде највећи, односно најмањи ■

3865974

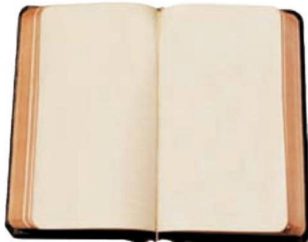
4 ШТАПИЋИ

Имате 16 штапића дужине по 1 цм, шест штапића дужине по 2 цм и седам штапића дужине по 3 цм. Можете ли свим овим штапићима да ограничите један правоугаоник (штапиће не смете да ломите)? ■

5 НУМЕРИСАЊЕ СТРАНА

За означавање страна неке књиге потребно је 2.250 цифара. Колико страна има та књига? ■

6 ПЕШАК И БИЦИКЛИСТА

Пешак је прешао пут од 30 километара за неколико часова. Колико километара би бициклиста прешао ако би утрошио два пута више времена него пешак, а сваког часа би прелазио четири пута дужи пут него пешак? ■

Решења на страни 65

FOXlife
NOVA SEZONA
DINASTIJA
SVAKOG PONEDELJKA
U 22:00
FOXlife
FOXTV.RS
1246

Петковдан
8. мај

Доживотни председник СФР Југославије Јосип Броз Тито (1892–1980), умро је у недељу 4. маја, у болници у Љубљани. Државно и партијско руководство раније је почело да разматра начин сахране и изглед и место његовог последњег почивалишта. Годину дана пред смрт Тито је, чуло на прекинутој утакмици „Хајдука” и „Црвене звезде” у Сплиту са трибина и терена чуло се прво „Друже Тито, ми ти се кунемо”, а потом и химна „Хеј Словени”. У градовима су на трговима почели да се окупљају људи.

Његов ковчег прекривен је југословенском заставом и из Љубљане, са железничке станице на којој је била огромна маса света, смештен у салон-вагон Плавог воза који је уз звуке фабричких сирена кренуо пут Београ-

Изношење ковчега са посмртним остацима Јосипа Броза Тита из КБЦ у Љубљани

ЦЕО СВЕТ У БЕОГРАДУ

На данашњи дан 1980. године сахрањен је Јосип Броз Тито

се, сам рекао да жели да почива у зимској башти резиденције у Ужичкој улици у Београду. Касније је названа „Кућа цвећа”.

Крунисане главе, председници, премијери... сви на једном месту

Планови за сахрану човека који је на челу Југославије био 35 година почели су чим је Тито смештен у болницу Клиничког центра у Љубљани, у јануару 1980. године. Дан Икс догодио се 4. маја, а четири наредна дана била су предвиђена за свечани испраћај и сахрану. Низ одбора Председништва СФРЈ разрађивао је и договарао појединости сахране која се испоставила као један од најзахтевнијих безбедносних, организационих и телевизијских задатака 20. века.

Нешто пре 19 часова спикер Телевизије Београд Миодраг Здравковић прочитао је вест написану још у фебруару. На да. Ковчег је био изложен у згради Скупштине СФРЈ. Три дана су грађани, домаће и стране делегације одавали последњу почаст почившем председнику, поред 950 почасних стража из целе земље.

Погребна поворка кренула је са платоа испред Скупштине СФРЈ праћена државном и партијском заставом и ратним заставама на пола копља које су носили старешине и питомци Војне академије. Пратили су их народни хероји Југославије, здружени одред оружаних снага СФРЈ и милиције, венци породице и државних органа.

У другом делу колоне били су војни оркестар, гардисти, генерали који су носили Титова одликовања, потом домаћа „кампањола” са лафетом брдског топа на коме је био сандук. Поред лафета ходала су десеторица гардиста и десеторица радника, а иза лафета породица Јосипа Броза и највиши државни и партијски званичници. Поворка се кретала Улицом кнеза Милоша, Булеваром Војводе Путника, Булеваром Октобарске револуције до платоа испред Музеја „25. мај”, данас Музеја Југославије.

Титовој сахрани присуствовало је 209 делегације из 128 земаља света: 124 званичне државне делегације, на чијем се челу налазило 38 шефова држава (краљева и председника), 5 принчева, 7 потпредседника република, 6 председника парламената, 10 председника влада, 3 потпредседника влада, 12 министара иностраних послова, 20 чланова влада и 21 државни функционер.

Догађај је телевизија директно преносила у Југославији и у још шеснаест земаља света, а у неколико земаља је накнадно емитован цео снимак или важнији делови сахране. Био је то, према подацима Евровизије, други најгледанији догађај у 20. веку, после слетања „Апола 11” на Месец, јула 1969. године.

Титов гроб до данас је посетило више од 18 милиона људи ■

Н. Мрђеновић

И ЈОШ ПОНЕШТО...

1783. Захарије Стефановић Орфелин издао у Бечу књигу „Искусни подрумар”, прву о производњи вина на српском језику

1886. апотекар Џон Пембертон почиње продају газираног пића по имену „кока кола” као лека

1828. рођен Анри Динан, оснивач Црвеног крста

1894. Михаило Пупин у Њујорку патентирао апарат за телефонски и телеграфски пренос на велике удаљености

1912. основана једна од највећих холивудских продуцентских кућа „Парамаунт”

1926. рођен Дејвид Атенборо, британски истраживач и телевизијски водитељ

1933. Мохандас Ганди, звани Махатма, почиње штрајк глађу против владавине Британије у Индији ■

Нацртао Енрико Марини
Написали Стефан Дезбер
и Енрико Марини
Превео Урош Рајчевић

ШКОРПИЈА

I део

ЛОШЕ ПРЕДСКАЗАЊЕ

ТРЕБАЛДИЈЕВИ СУ ПОРЕКЛОМ ИЗ ВОЛСИНИЈА, У ЕТРУРИЈИ. НИСУ ДОШЛИ ПРАЗНИХ РУКУ. СА СОБОМ СУ ПОНЕЛИ ТАЈНУ СВОЈЕ ПРОРОЧКЕ ВЕШТИНЕ. А БЛАГОСТАЊЕ СЕ НУДИ ОНИМА КОЈИ УМЕЈУ ДА ЧИТАЈУ БУДУЋНОСТ, ЗАР НЕ?
ОРАЦИО ТРЕБАЛДИ, НАСЛЕДНИК ОВЕ ВЕШТИНЕ, ЗНАО ЈЕ ДА ПОРОДИЦЕ НЕ БИ МОГЛЕ ДА УСПЕЈУ БЕЗ ЊЕГОВИХ ПРЕДВИЂАЊА.

ДРАГИ ПРИЈАТЕЉИ, ОД ПОЧЕТКА ВРЕМЕНА, СВЕТЕ ПТИЦЕ СУ НАС НАВОДИЛЕ У НАШИМ ИЗБОРИМА.

НЕКАДА, НАШОМ ВЕШТИНОМ ПРОРИЦАЊА МОГЛИ СМО ДА ОДРЕЂУЈЕМО ЦАРЕВЕ И ПАПЕ РИМА, КОЈИ СУ БИЛИ СКЛОНИ ДА СЛУЖЕ НАШИМ ИНТЕРЕСИМА.

ЗАНИМАЛИ СМО СЕ ЗА СРЕДЊОВЕКОВНУ НАУКУ АРАБЉАНА И ИМАЛИ СМО ВЕЛИКЕ КОРИСТИ ОД ЊИХОВИХ ИЗУМА. УСПЕШНО СМО УЛАГАЛИ У МНОГЕ ЊИХОВЕ ТЕХНОЛОШКЕ НОВОТАРИЈЕ.

И СХВАТИЛИ СМО, ПРЕ СВИХ ОСТАЛИХ НА СВЕТУ, КОЛИКО ЋЕ ВАЖАН ПОСТАТИ ПУТ СВИЛЕ. НИЈЕ НАМ БИЛО НЕПОЗНАТО ОТКРИЋЕ АМЕРИКЕ И УЛАГАЛИ СМО У ЊЕНЕ КОЛОНИЈЕ.
ЗАХВАЉУЈУЋИ ПРЕДВИЂАЊИМА НАШИХ ВРАЧЕВА, НАША НОВЧАНА МОЋ ЈЕ САМО РАСЛА.

САДА НАШ ВРАЧ ПАЛЕСТРИНА ПРЕДВИЂА ДА ЋЕ СЕ БУДУЋНОСТ ОСТВАРИВАТИ У ПРОТЕСТАНТСКИМ ЗЕМЉАМА.

ДЕШАВА СЕ ЈЕДНА РЕВОЛУЦИЈА У ЕНГЛЕСКОЈ КОЈА ЋЕ ПОКРЕНУТИ РАЗВОЈ ИНДУСТРИЈЕ. РИТМОВИ ПРОИЗВОДЊЕ ПОЈАЧАЋЕ СЕ И УМНОЖИТИ, И ЧОВЕК ЋЕ МОРАТИ ДА СЕ ПРИЛАГОДИ.
НЕЛИО... ЧЕКАЈ!
ОВАЈ РАЗГОВОР МИ ЈЕ ДОСАДАН. ХОЋУ ДА ПРИЧАМ С ТИМ ПАЛЕСТРИНОМ.
2

ГОСПОДАРУ ПАЛЕСТРИНА, ИМАМ НЕШТО ДА ТЕ ПИТАМ.
КОЈИ ЋЕ ОД НАС ДВОЈИЦЕ ЈЕДНОМ БИТИ НАСЛЕДНИК ТРЕБАЛДИЈА И СВЕГ ОВОГ БЛАГОСТАЊА?
КОЗИМО ИЛИ ЈА?

НЕ МОГУ ДА ОДГОВОРИМ НА ТО ПИТАЊЕ, МЛАЂАНИ НЕЛИО.
ЗАШТО? САМО ТРЕБА ДА УБИЈЕШ ЈОШ ЈЕДНУ ПТИЦУ!
УЗИМАМ ЗА СВЕДОКА ЛЕШ ОВЕ КОЈУ САМ МАЛОПРЕ ЖРТВОВАО.
ЈЕДНОГ ДАНА, ОНАЈ КОЈИ ЋЕ ПОСТАТИ НАСЛЕДНИК ТРЕБАЛДИЈА, ПОЗНАЋЕ ТАЈНУ СВОЈЕ ПОРОДИЦЕ.

А ТУ ТАЈНУ,ЊУ ЋЕ ВАМ ПРЕНЕТИ ВАШ ОТАЦ, И НИКО ДРУГИ.

ЦЕО СВЕТ БИ МЕ ПРЕПОЗНАО КАО ЈЕДНОГ И ЈЕДИНОГ ТРЕБАЛДИЈА...
... ДА МИ ЈЕ МОЈ ОТАЦ, ПРЕ НЕГО ШТО ЈЕ ТАКО ГЛУПО НАСТРАДАО, ПОВЕРИО ТАЈНУ НАШЕГ БЛАГОСТАЊА.
3

СИРОТИ МОЈ НЕЛИО. ЧАК ТЕ НИ АНСЕА ЛАТАЛ ВИШЕ НЕ ЖЕЛИ, И РАДИЈЕ СЕ ВАЉА ПО ПОСТЕЉИ СА ШКОРПИЈОМ, ЗЛОБНИЦА ЈЕДНА.

КАКО ОВА ОВДЕ МАРИ АНЖ ДЕ САРЛА КАЖЕ, ОН ЈЕ НАВОДНО ОТИШАО ИЗ ГРАДА У ПОТРАЗИ ЗА ТАЈНОМ ТВОЈЕ ПОРОДИЦЕ!

ПОШАО ЈЕ... У ЗАВИЧАЈ ТРЕБАЛДИЈА. У ЗАМАК ТАРКВИНИО.
ЗАИСТА? ЗНАШ СТВАРИ, УПУЋЕНА СИ.

ЗАШТО СИ ДОШЛА ДА МИ ТО ИСПРИЧАШ?
ВИ СТЕ БРАЋА. А НЕКО СЕ ЗАКЛЕО ДА ЋЕ ПРОПАСТИ СВИ ТРЕБАЛДИЈЕВИ.

ПОХИТАЈ ПРАВО ЗА ЊИМ... АКО СТЕ ЗАЈЕДНО, ИМАЋЕТЕ ШАНСУ ДА ИЗБЕГНЕТЕ СМРТ!
4

МОЈ БРАТ ЈЕ ОДЛУЧИО ДА СЕ СУКОБИ С ДЕЛАМОРЛЕЈИМА ДА ОСВЕТИ НАШЕГ ОЦА.
А ДЕЛАМОРЛЕЈИ ПАК УВЕК ПАЖЉИВО МОТРЕ И СПРЕМНИ СУ ДА СЕ ОКОРИСТЕ БИЛО КОЈОМ СЛАБОШЋУ ТРЕБАЛДИЈЕВИХ.

МОЖДА СУ ОНИ ОДГОВОРНИ ЗА УБИСТВА ОРАЦИЈА И КОЗИМА...
ТРЕБА ДА ОТКРИЈЕШ ТАЈНУ СВОЈЕ ПОРОДИЦЕ И ДА ПРЕУЗМЕШ ВОЂСТВО.

МОГЛИ БИСМО ДА ИМАМО КОРИСТИ ОД САВЕЗНИШТВА... ТИ И ЈА... ШТА КАЖЕШ?

УПОЗОРИЋУ ТЕ, ЛЕПА МОЈА - АКО СЕ НАДАШ ДА ЋУ ТИ ЈА БИТИ МУЖ ИЛИ МАРИОНЕТА, ОДГОВОР ЈЕ НЕ. НИСАМ ЈА СКРОЈЕН ЗА ТУ УЛОГУ.
МА ШТА ТИ ПАДА НА ПАМЕТ? САМО ЖЕЛИМ ДА ТЕ ИМАМ КРАЈ СЕБЕ, ТО ЈЕ СВЕ.

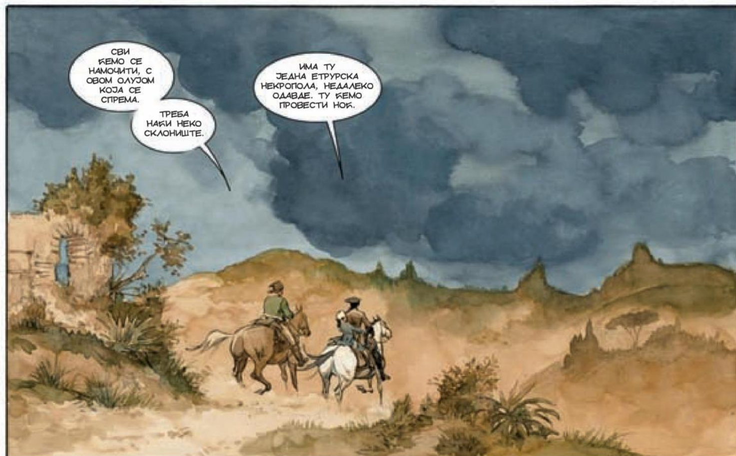

„ВРАТИ МИ СЕ, ШТО ПРЕ."
5

ЗНАЧИ, ТАЈ КЛИЊА ЈЕ КАО ТВОЈ СИН?
НЕМАМ ВЕЛИКО ПОВЕРЕЊЕ У МАРИ АНЖ. АЛИ ДАТУМ РОЂЕЊА МАЛОГА ТО ЧИНИ... МОГУЋИМ.
КАКО САД МОГУЋИМ? ИЛИ ЈЕСИ ИЛИ НИСИ...? СВАКАКО БИ ТО ТРЕБАЛО ДА ЗНАШ.

ПОРОДИЦА САРЛА МИ ЈЕ ЗАБРАНИЛА ДА ЈОЈ ПРИЛАЗИМ. СТОГА СМО ПОБЕГЛИ И ВЕНЧАО НАС ЈЕ ЈЕДАН СЕОСКИ СВЕШТЕНИК.
БИЛИ СМО МЛАДИ И БЕЗБРИЖНИ. НИСМО ПАЗИЛИ ДОВОЉНО...
ТО БИ ОНДА ЗНАЧИЛО ДА ЈЕ ОВО ДЕТЕ НАСЛЕДНИК ТРЕБАЛДИЈЕВИХ. ТВОЈ ДРАГИ БРАТ НЕЛИО ТО МОЖДА НЕЋЕ БАШ ДА ЦЕНИ.
ЈА НИСАМ ТРЕБАЛДИ. И НИСАМ НИЧИЈИ НАСЛЕДНИК.

ПОЖУРИ ВИШЕ, МАЛАЦ. ТВОЈА МАЛА ТРТИЦА МОГЛА БИ ДА ПРИВУЧЕ ЗМИЈЕ КОЈЕ ГАМИЖУ СВУДА КРОЗ ТУ ТРАВУ.
АХХ!

ТО ЈЕ БИЛО ЗЛОЧЕСТО! ПОКВАСИО САМ ЧАКШИРЕ ЗБОГ ВАС!

СВИ ЋЕМО СЕ НАМОЧИТИ, С ОВОМ ОЛУЈОМ КОЈА СЕ СПРЕМА.
ТРЕБА НАЋИ НЕКО СКЛОНИШТЕ.
ИМА ТУ ЈЕДНА ЕТРУРСКА НЕКРОПОЛА, НЕДАЛЕКО ОДАВДЕ. ТУ ЋЕМО ПРОВЕСТИ НОЋ.

МА ШАЛИТЕ СЕ! ДА СПАВАМО У НЕКРОПОЛИ? НЕ ДОЛАЗИ У ОБЗИР! ХОЋУ ДА ИДЕМ У КОНАК!

7

ОВО МЕСТО ЈЕ САВРШЕНО.
О УЖАСА!

ТИ ЋЕШ ДРЖАТИ ПРВУ СТРАЖУ.
ШТА? ШТО ЈА?

ЗАТО ШТО ЗБОГ ХАЈДУКА И ДУХОВА ТИ СВЕЈЕДНО НЕЋЕШ СКЛОПИТИ ОКА НИ НА ТРЕН.
ХА... ХАЈДУКА? И И... ДУХОВА? ГУТ...

ПОДСЕТИО БИХ ВАС ДА СТЕ ВИ ЗАДУЖЕНИ ЗА МОЈУ БЕЗБЕДНОСТ, А НЕ ОБРАТНО!
БАШ МИ ЈЕ ЖАЛОСНО ШТО ПОКУШАВАТЕ ТАКО ДА ИЗБЕГНЕТЕ СВОЈЕ ДУЖНОСТИ. И СВЕ ЗАРАД НЕКОЛИКО САТИ СНА!

ЈА... ЈА ОШТРО ПРОТЕСТУЈЕМ!
ПРОТЕСТУЈ КОЛИКО ХОЋЕШ, АЛИ У ТИШИНИ.
8

МОЈА МАЈКА... ДА ЛИ СТЕ ЈЕ ВОЛЕЛИ?

НЕ ЗНАМ, ЗАИСТА. ВОЛЕО САМ ЈЕ, НА СВОЈ НАЧИН... АЛИ ОНА СЕ МНОГО ПРОМЕНИЛА... И ЈА САМ.

СТВАРНО СЕ ПИТАМ ШТА ЈЕ МОЈА МАТИ МОГЛА ДА ВИДИ У ВАМА... ЈЕР, НА КРАЈУ, ВИ УОПШТЕ НЕ ЛИЧИТЕ НА МЕНЕ, НИ ПО ПЛЕМЕНТОСТИ ЦРТА ЛИЦА, НИТИ ПО ЛЕПОМ ВАСПИТАЊУ!
НИЈЕ МИ ЈАСНО КАКО ЈЕ ТО МОГУЋЕ.

РАЗУМЕЋЕШ КАД ПОРАСТЕШ.
А САДА, ЗАЧЕПИ.

СРЕДИЋЕМО ИХ ДОК СПАВАЈУ. ХАЈДЕ, ЗА МНОМ.

НИЈЕ САД ПРАВИ ЧАС.
КО...?

М... МИЛОСТИ...!
ХОЋЕШ ЛИ ДА ЦРКНЕШ КАО ОСТАЛИ, ИЛИ ДА НАПУНИШ ЏЕПОВЕ?
10

Ш... ШТА?

ЧУО САМ НЕОБИЧНЕ ЗВУКЕ НАПОЉУ. ХУСАРУ! ПРОБУДИТЕ СЕ! ХУСАРУ!

БИЛИ СУ ТО ВУКОВИ.

ОТИШЛИ СУ. МОЖЕШ САД ДА СПАВАШ.

ГОСПОДЕ!
КАО ДА НЕКИ АНЂЕО ЧУВАР ЖЕЛИ ДА НАС ЗАШТИТИ.

САМО ЈЕДАН ЧОВЕК ЈЕ ТО УРАДИО? ОТКУД ЗНАТЕ?
ТРАГОВИ БОРБЕ ТО ЈАСНО ПОКАЗУЈУ.

МИСЛИМ ДА ЗНАМ КО ЈЕ. ОНО ШТО БИХ ВОЛЕО ДА ЗНАМ ЈЕСТЕ... ЗАШТО.

ТВОЈ СИН ТРЕБА ДА ПЛАТИ ЗА СМРТ МОГ ОЦА, ДЕЛАМОРЛЕ!
МИР! МОЛИМ ВАС. НАШЕ ПОРОДИЦЕ ОТИЋИ ЋЕ У ПРОПАСТ АКО НЕ БУДЕМО МОГЛИ ДА СЕ НАПОКОН СПОРАЗУМЕМО.

ЗАХТЕВАМ ОДШТЕТУ!
КРИВА ЈЕ ПОРОДИЦА ДЕ ЛАТАЛ. СВИ СМО СЕ БИЛИ ДОГОВОРИЛИ ДА ИСТРЕБИМО СВАКОГ ТРЕБАЛДИЈА ДО ПОСЛЕДЊЕГ.

А НЕ ДА СЕ ЈЕДНА КЋЕРКА ДЕ ЛАТАЛОВИХ УДА ЗА ЈЕДНОГ ЊИХОВОГ НАСЛЕДНИКА!

САЧЕКАЈТЕ? ЗАР НЕЋЕМО ДА РАЗМОТРИМО КАКВЕ СУ ПОСЛЕДИЦЕ ОНОГА ШТО НАМЕРАВАМО ДА УЧИНИМО?
ТРЕБАЛДИЈЕВИ СУ НАМ ДАЛИ ПРИЛИКУ, ЧЕСТО СУ НАМ ДАВАЛИ ПРИЛИКУ, ДА СПОЗНАМО БУДУЋНОСТ И ПРИПРЕМИМО СЕ, ПА ЧАК И ДА ЈЕ ПРЕСТИГНЕМО. НЕ ЗАБОРАВИТЕ ТО.
ТРЕБАЈУ НАМ ЊИХОВА ПРЕДСКА-ЗАЊА!
БЕЗ ТРЕБАЛДИЈЕВИХ, НАША ФИНАНСИЈСКА МОЋ БИЋЕ ОСЛАБЉЕНА!

МА! ДОК МИ НЕ ИЗРУЧИШ ТОГ ТВОГ СИНА УБИЦУ, НИКАД НЕЋЕ БИТИ САСТАНКА СВИХ ПОРОДИЦА, ДЕЛАМОРЛЕ.
12

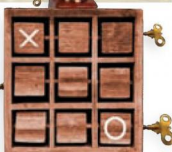

НАСТАВИЋЕ СЕ

Енигма тика

Уређује
Славко Бован

Осмосмерка

Појмове представљене цртежима пронађите у мрежи осмосмерке. Неискоришћена слова, читана редом, дају појам са преостале сличице ■

Б	А	Р	А	К	А	Л	Р	П	И	Ц
У	Р	Н	И	Л	С	К	И	К	О	Њ
М	Л	И	А	Н	А	Н	А	С	Г	А
Е	Е	М	Т	Р	А	К	Т	О	Р	В
Р	П	Д	А	В	Б	Ч	Л	В	Л	О
А	Т	Т	В	У	А	О	У	А	И	К
Н	И	А	Л	Е	В	М	Ш	П	Ц	А
Г	Р	О	Р	К	Д	Е	З	И	А	Н
Н	Г	А	А	З	С	А	Т	И	К	П
Е	У	Т	К	Т	А	А	Р	О	Ч	Ш
З	Ш	О	А	У	Л	Н	М	Е	К	С
Д	Т	Р	Г	И	Б	А	Л	О	Н	А
О	Е	Б	Ј	Р	Р	А	Љ	А	Н	А
Л	Р	А	Т	А	А	К	Ј	Е	К	Ж
Д	У	Д	Ц	Р	А	Д	Т	Т	Н	А
Е	С	В	И	Њ	А	Н	А	Н	А	Б
С	Р	И	Т	С	А	П	А	Л	М	А

Анаграм

Ребус

Решења на страни 65

ЖИВОТ НИЈЕ БАЈКА

Жан Габен, глумац

ЗВЕР ГОЛУБИЈЕ

Кога год да је играо, од председника владе до вође лоповске дружине, увек је то чинио врло убедљиво и увек је био само свој, непоновљив...

Да има надгробни споменик, као епитаф могла би да стоји реченица коју је радо понављао: „Најзад, није тако лоше." У филму „Човек звер" возио је локомотиву, о чему је сањао као дечак. Прогонио га је страх од сиромаштва, а оставио је жени и деци велики иметак, и свим Французима успомену на највећег филмског глумца кога су икад имали.

За најстарије сународнике Жан Габен (1904–1976) остао је јунак несреће и насиља, улица без радости, обала у магли. Они нешто млађи памте га као педесетогодишњака у карактерним улогама. Свој филмски лик, који му је донео светску славу, изградио је у годинама пре Другог светског рата. Био је то лик неваљалца, момка из народа, убице нежног срца, непрестано уплетеног у безнадежне пустоловине, човека који у најтежим приликама неочекивано исказује племенитост.

Изузимајући филмове „Подземље" и „Велика илузија", његова судбина на платну увек је трагична. У осталим познатим остварењима, као што су „Човек звер", „Обала у магли", „У зору", „Тајанствени Алжир", он убија или га убијају или пак извршава самоубиство. Каријеру му је прекинуо рат – 2. септембра 1939. године мобилисан је у морнарицу. После француског пораза, почетком 1941. године, Габен преко Шпаније и Португалије одлази у САД. Отуда се враћа после три године као подофицир у оклопној дивизији генерала Леклерка који је командовао француским јединицама приликом искрцавања Савезника у Нормандији.

Љубав у магли

Габен је тумачио разне улоге. Но било да је играо председника владе било шефа лоповске дружине, трговца

ПОЛИТИЧАРЕ НИЈЕ ПОДНОСИО

Габен није подносио политичаре. Све их је трпао у исти кош говорећи:

„То је прљав посао, све су то лопови...”

Није гласао. Избегавао је сваки додир с политиком. Остало је упамћено да је, одмах после Другог светског рата, генерал Де Гол желео да се упозна с њим, али је Габен тај сусрет избегао. Слично је, касније, прошао председник Републике Жискар д’Естен, на чији позив је одговорио да има других обавеза ■

Лино Вентура и Жан Габен у сцени филма „Не дирај у лову” из 1954. године

Г СРЦА

или сликара, увек је остајао веран себи. И увек је био савршен. Имао је и рецепт:

„Волим добро урађен посао. Свој глумачки задатак обавим што је могуће поштеније, а затим прелазим на другу ствар.”

Његов отац Фердинанд Монкорж, звани Жозеф Габен, био је глумац у оперетама и певач у кабареима. Мајка Мадлен Пети такође је глумила и певала у кабареу. Ипак, иако рођен у глумачкој породици, Жан Алексис Монкорж у младим данима није осећао жељу да се и сам посвети глумачком позиву.

„Нисам желео да будем глумац јер мрзим да учим улоге... И тако, док сам гледао оца како ради, глумећи у оперетама или ревијама, желео сам да постанем било шта друго, само не глумац”, признао је једном Габен.

Млади Жан бежи из гимназијског интерната, где га је отац сместио, и ради на једној грађевини, прво као физички радник, а затим као складиштар у цементари. После извесног времена отац га ипак одводи управнику познатог париског варијетеа „Фоли бержер”. И, 1922. године, тада осамнаестогодишњи Жан Габен први пут наступа на позорници „Фоли бержера” као статиста. Три године касније добија улогу у оперети „Три голе девојке” и игра поред свог оца и прве супруге Габи Басет, а 1927. године почиње и да пева. После повратка с турнеје по Јужној Америци наступа у чувеном варијетеу „Мулен руж”. Ту је, 1929. године, био носилац главне улоге у оперети „Флоси”, а већ наредног лета, пошто је постао познат, почео је да ради на филму.

„Обала у магли” Марсела Карнеа убраја се међу велике филмске класике, али је то био и почетак једне љубавне романсе коју ће прекинути рат. Кад је 1938. године филм почео да се приказује, свима је било јасно да су крхка Нели, коју је играла млада Мишел Морган, и тај снажни, чврсти мушкарац – у филму се такође звао Жан – савршен пар.

Анђео спутаних крила

Њој је тада било осамнаест, њему тридесет и четири године. Она је за собом имала само један снимљен филм, а Габеново име већ је крупним словима било уписано у историју седме уметности. Габен је према девојци био љубазан и пажљив. Но, упркос томе, Мишел Морган била је све забринутија што се више приближавао дан снимања сцене с пољупцем, прве у њеној краткој каријери. Габен је то приметио и отворено се нашалио с њеном гардеробером:

„Мислиш ли да ће она то умети?”

Али, кад је снимана ова сцена, Мишел му је показала да заиста „то” уме.

Глумили су потом у „Капетану реморкера” Жана Гремијона, док је цела Француска пратила њихов живот удвоје. Рат их је раставио, а камера поново спојила тек 1952. године, у „Тренутку истине” Жана Деланоја. Отад се њихово пријатељство више никад није прекинуло.

С једном другом филмском дивом, Марлен Дитрих, Жан Габен упознао се у Холивуду, где је приспео из окупиране Француске. Он је већ био славан у својој земљи у којој је створио мит негативног јунака. Марлен се налазила на врхунцу славе и била је жива легенда. Чаробна јунакиња „Плавог анђела” није могла да одоли заводљивим плавим очима, помало мангупском држању, жаргону и мушкости машиновође из чувеног филма Жана Реноара „Човек звер”.

Највећи холивудски заводници устукнули су пред тим Французом сасвим просечног стаса. Идила Габен–Дитрих постала је предмет знатижеље и разговора на коктелима око базена и по гардеробама глумаца. А онда су обоје отишли у рат – свако на своју страну. Он у оклопне јединице, она, у раскошним хаљинама и с песмом на уснама, у логоре америчких војника, одмах иза линије фронта.

Поново су се нашли 1946, године, снимили филм „Мартин Румањак”, који је доживео неславну судбину, и – заувек се растали. Марлен више никада није видела Габена, али је он још дуго остао у њеном срцу. Неколико година пре његове ☞

СЦЕНАРИСТИ И КОБАСИЧАРИ

Нормандијски сељаци приредили су Габену велико разочарање кад су једном, демонстративно, тракторима запосели његово имање. Протестовали су што се он бави и земљом и филмом и тако вишеструко увећава своју зараду. Габен им је узвратио изјавом:

„Ако се начелно противимо бављењу различитим пословима, онда сценаристи не би смели да се баве режијом, а месари кобасичари морали би да продају или месо или кобасице” ■

Жан Габен игра Понтија Пилата у „Астериксовој пустињској одисеји”. У истој епизоди појављује се и Шон Конери као тајни агент Зирозиросикс.

смрти, поверила се једној пријатељици: „Кад би се појавио на мојим вратима, тридесет година би нестало и све би опет могло да почне изнова...”

Господин земљопоседник

У време када је упознао манекенку Доминик Габен више није био наивни младић. Доминик, чије је право име било Кристин Фурније, била је плавокоса, витка жена, његове висине. Дан после њиховог првог сусрета Габен је рекао једном пријатељу:

„Та мала ми се ђаволски допада.” Било је то 29. јануара 1949. године. Две недеље касније „случајно” ју је опет срео на генералној проби неког позоришног комада. Тада су заједно отишли на вечеру и наставили свакодневно да се виђају.

Кад је Доминик најавила да путује на модну ревију у Казабланку, није могао да поднесе помисао да ће бити далеко од њега. Зато јој је одлучно предложио:

„Остани да се венчамо.”

Био му је то трећи брак (после Габи Басет 1925. и Жане Мошен 1933. године). И биће онај прави. Жанову плаховитост Доминик је стишавала својом урођеном смиреношћу. Заиста су били савршен пар.

Године 1950. родила им се Флоранс, две године касније Валери, а 1956. Матијас – исти отац. Габен, који је одувек сањао о деци, био је пресрећан. Деца су расла на селу, где је купио имање. Ту у Нормандији, на неких 300 хектара, Жан више није био Габен него „господин Монкорж”, земљопоседник.

„Бавим се тиме да бих се обезбедио за старе дане”, говорио је. „Гајим краве, а помало и коње. Што се у овим годинама још бавим филмом, то је зато да бих могао да завршим радове на имању и платим порез...”

Син кабаретских глумаца није се случајно везао за земљу. У ствари, Габен је одрастао на селу. Родио се у Паризу (17. маја 1904), али су се његови родитељи, само петнаест дана касније, преселили у село Мерел, 35 километара северно од француске престонице.

„Становали смо у великој кући од камена, тик уз железничку пругу. С прозора сам гледао возове како пролазе и то ме је опчинило. Једини сан био ми је да постанем железничар. О мени су се, углавном, бринуле бака и три сестре. Родитеље сам ретко виђао... Нисам волео да идем у школу и с петнаест година почео сам да радим – био сам зидар, па радник у цементари. Радио сам много, а зарађивао мало. Ипак, тада сам научио нешто паметно: не смешити се непријатним људима и не дозволити да те израбљују.”

Овако је говорио Габен у једном интервјуу присећајући се своје младости. У осврту на своје филмско стваралаштво, тада је рекао:

„Успех ме није опио. Никад нисам заборавио своје пролетерско порекло. Зато сам се добро осећао у улогама људи који се боре против друштвене неправде, у ликовима отуђених јунака, противника зле судбине. Раднички живот, сумњиве четврти, крваве обрачуне, насилне смрти, несреће, љубоморе, све сам то видео и у стварности.”

Габенова каријера била је на највећем искушењу кад се вратио из рата. Седам година био је без правих улога и успеха. На стазу славе вратиће га тек одлично одиграна улога у филму „Не дирај у лову” који је, 1954. године, режирао Жак Бекер.

На ветру изнад Атлантика

Сећајући се тог доба, Габен је пред крај живота говорио:

„Моја уштеђевина се топила. Нисам могао да нађем посао. Гледао сам како неки од мојих другова падају у беду, или просјаче и пропадају. Зато сам купио комад земље у Нормандији. Говорио сам тада себи: земља никад неће пропасти и, ако је с глумачким животом заувек готово, ако је публици заиста дојадила моја њушка, бар ме земља, купљена новцем који сам сâм зарадио, неће издати. Дакле, упознао сам сиромаштво као дечак и заборав као одрастао човек, па сам своју породицу желео да поштедим тих непријатних искустава.”

Велики глумац је, на крају, своју жену и троје деце поштедео и сувишних обавеза око сопствене сахране и вечног почивалишта. Жан Габен умро је од срчаног удара у америчкој болници у Паризу, 15. новембра 1976. године. Габенови посмртни остаци су кремирани, а пепео, четири дана касније, развејан на ветру изнад Атлантика, што је била његова последња жеља. Овом обреду, на једном француском бојном броду, присуствовали су само чланови његове породице и најближи пријатељи ■

J. P.

НИЈЕ СЕ БОЈАО СМРТИ

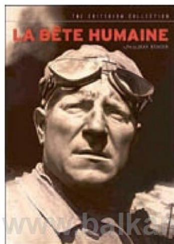
Жан Габен није се плашио смрти. О њој је трезвено говорио:

„Једног дана мора доћи крај, само треба пазити да живот не завршиш неком глупошћу.”

Желео је да оде достојанствено и све је тако уредио. Прво је хтео да га сахране на његовом поседу, али је на крају ипак изабрао океан:

„Да се не гњавите доласцима на мој гроб.” ■

Плакати Габенових филмова „Подземље” (лево) и „Човек звер”

Кад су књиге важније од злата

Манса Муса, златни цар Малија

ОПАСАН ПОСАО У МАЛИЈУ

На мети огранка Ал Каиде у срцу Африке нашли су се многи споменици културе, а у граду Тимбуктуу и драгоцени старославни рукописи. Овако је текла акција њиховог спасавања.

Године 1324. један афрички цар пошао је на хаџилук у Меку. Његова свита дворјана, војника, робова, ковчега и животиња прешла је Сахару и прошла преко Египта до Леванта (источног Средоземља) и даље до Арабије. Кад се вратио у своје царство идуће године, на Блиском истоку је завладала мала економска криза. Манса Муса оставио је толико злата за собом да је вредност овог драгоценог метала нагло пала ниже него икад. Као манса (султан) Малија, био је на савршеном месту да се обогати као нико други. Око овог континента се мало пловило, а баш из западне Африке долазило је највише злата, а из северне највише соли. Мали се налазио тачно између, још у Сахари, са путевима до обале и пловном реком Нигер која вијуга кроз разне земље. Муса Освајач имао је захваљујући томе толико злата да му само Мида не би завидео.

На ходочашћу Муса је показао сву величину и раскош свог царства. Али у далеким градовима открио је да су калифати мање оптачени златом, али имају нешто што његова земља нема – културу. По повратку у Мали, са собом је повео архитекте из Магреба (северозападне Африке) и Ал-Андалуса (Иберијског полуострва), наредио им да граде нарочито у Тимбуктуу, његовој престоници која лежи у пустињи, недалеко од најсевернијег крака Нигера.

У древним зградама од блата настало је непроцењиво благо

 Изградили су му дворац, џамију (која још стоји), и најтрајнију установу у Малију: медресу Санкоре, претечу универзитета (која, такође, још стоји).

Благо на пијацама

На свом врхунцу, Тимбукту је био дом за око 100.000 људи, а четвртина њих били су студенти. Један дипломата из Ал-Андалуса, Лав Африканац (пореклом Бербер), посетио је Тимбукту око 1512. године и у својим сећањима пренео да је на пијаци у овом граду могао да се обогати само трговац књигама, јер ништа друго није доносило толико новца и промета. По неким проценама, библиотека медресе садржала је милион рукописа: књига о математици, филозофији, теологији, астрономији, медицини, науци, уметности, летописа, као и примерака Курана, и збирке званичних и личних писама. Књиге су прво стизале из Ал-Андалуса, Магреба, Либије и Египта, а убрзо су учењаци из Тимбуктуа сами правили преписе, и састављали нове списе. Због тога књиге нису биле само на арапском, већ и на неким тамошњим језицима, и арапско писмо је у малијском тумачењу добило неке јединствене облике.

За многе је потпуно изненађење то што у Африци, ван Средоземља и Етиопије, постоје записи и дуга култура бележења историје, а не само њено усмено преношење. Разлози за то су разни, мада је главни потцењивање Африканаца, као наслеђе колонијалног раздобља. Збирка рукописа из Тимбуктуа замало је настрадала у једном походу из Маракеша у 16. веку, али тада је раздвојена и подељена по кућама, где су се главе породица свечано заклињале да ће по цену живота чувати књиге. Овакав приступ библиотекарству спасао је то велико благо.

Под управом Француске, у Малију се заборавила вредност средњовековног арапског образовања, и рукописи су већином заборављени у породичним склоништима. Почетком овог века занимање за њих оживело је не само у Малију, него и на великим универзитетима у свету. Приватне и државне збирке полако су окупљане, обнављане, дигитализоване, похрањиване и изучаване.

Пуне вреће

После овог кратког мира за драгоцене рукописе настала је недаћа коју нико није очекивао. Група побуњеника и једна подружница Ал Каиде заузели су Тимбукту. У званичним збиркама налазило се око 180.000 непроцењивих рукописних књига насталих између 13. и 17. века, а укупно их је у граду било око 400.000, бар оних за које се знало. Неки од рукописа су се налазили у приватним и државним установама широм града, док су неки још били сакривени по кућама библиотекара.

Муслимани Тимбуктуа и већине Малија припадају суфијском исламу, који није био по вољи нових господара као сувише благ. Као што је, нажалост, постало уобичајено у скорашњим верским сукобима, у Тимбуктуу су почели да страдају верски споменици, а култура или било који други израз који су дошљаци сматрали сувише слободним били су забрањени. Казна је обично укључивала употребу оштрог сечива против „преступника". Библиотекари су оправдано страховали да ће рукописи бити следећи.

Требало је спасти књиге, а на челу подухвата био је библиотекар Абдел Кадер Хајдара. Његова породица, према предању, чува књиге Тимбуктуа још од 16. века. Хајдара није само чувао постојећу збирку, већ ју је сваком приликом и увећавао, купујући књиге које би се с времена на време појављивале на тржницама Тимбуктуа и других градова. Он је био и на челу организације која повезује чуваре приватних збирки, али и са одговорајућим установама. Сматрао је да је крајње време да се књиге извуку из

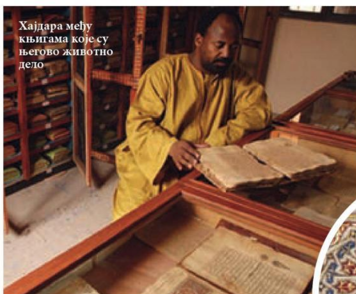
свих библиотека и архива. Највише му је помогао Абдулкадри Идриса Мајга, управник Института „Ахмед Баба". Набавили су велике челичне ковчеге и окупили библиотекаре и запослене у државној служби. Осматрали су град и окупаторе, и одлучили да је најбоље време за рад баш у време поподневног одмора, између 14 и 16 часова.

Износили су књиге у врећама и тајно их односили у кућу једног библиотекара. Паковали су их у ковчеге и смишљали како да их изнесу из града. Морали су да их сакупљају пажљиво, нарочито оне из државних установа јер би талибани могли да помисле да краду нешто вредно и да им их одузму. Неким чудом, успели су да сакупе већину рукописа. Следећи корак, ипак, није могао бити тако лак. До Тимбуктуа не постоји асфалтиран пут и из града се могло изаћи само буш-таксијем, џиповима с погоном на четири точка. Поред тога, на више места уз пут су се налазиле војне и паравојне рампе, а није могла да се занемари ни опасност од заседе.

Дању, криомице

У помоћ су позвали младог истраживача који је на почетку окупације избегао из Тимбуктуа у Бамако, главни град Малија. Мохамед Дигајет се вратио и у Тимбуктуу остао недељу дана. Назад је кренуо носећи са собом екстерни хард-диск с хиљадама скенираних рукописа. Упркос многим нимало пријатним препрекама на путу, успео је да се врати са непроцењивим благом у недрима. Спасавање књига почело је средином године. Унајмили су трговце и обичне људе који су имали неки други разлог да путују. Паковали су књиге у ковчеге и људи су их износили буш- - таксијима и даље приватним аутомобилима, аутобусима, чак и чамцима преко Нигера.

Јануар 2013. године донео је промене, и библиотекари су морали да

Хајдара међу књигама које су његово животно дело

пожуре. Због терористичког напада у Бамаку у сукоб се укључила Француска, па је уследила опасност и из ваздуха. Друмски саобраћај у Малију потпуно је обустављен и једини начин да се књиге пренесу била је река Нигер. Библиотекари су натоварили ковчеге у петнаест чамаца на весла. Могли су да плове само дању, јер су француски хеликоптери патролирали ноћу, и могли су лако да помисле да чамције преносе оружје.

Једна велика збирка остала је ван њиховог дохвата. Око 15.000 примерака из збирке Института „Ахмед Баба" раније је премештено у нову зграду, сада импровизовану касарну окупатора, у коју није могло да се уђе. Срећа у несрећи била је то што су две трећине остале у трезорима под земљом, а нови станари нису били свесни изнад чега табанају. Међутим, над земљом је остала трећина, углавном због рестаурације и дигитализације. Када је град ослобођен, у згради је нађен само пепео. Градоначелник Тимбуктуа је рекао да је непроцењиво рукописно благо потпуно уништено. Касније је сазнао да је већина од око 400.000 познатих рукописа изнесена у Бамако. Према проценама Мајге, побуњеници су спалили 4.203 рукописа.

* * *

Храброст и догодовштине библиотекара забележио је амерички новинар и писац Џошуа Хамер 2016. године у књизи „The Badass Librarians of Timbuktu". Ови ужасни догађаји скренули су пажњу академског света на рукописе из Тимбуктуа и, док су били у Бамаку, убрзао се и умножио напор да се они сачувају и дигитализују. Влажнија клима у овом граду није погодовала старим књигама, па су стручњаци морали да се довијају око њиховог

складиштења. Касније су враћене у Тимбукту.

Немогуће је проценити вредност преосталих књига, и за свет оне (треба да) вреде више него све злато мансе Мусе. Само око један одсто свих књига преведено је на класични арапски и друге језике, али уз дигитално очување ових рукописа (и њихову доступност на интернету), вредност коју ове древне књиге чувају неће бити заборављена у песку Сахаре ■

У. Рајчевић

Знање и незнање су вечни, али хартија и мастило нису

СРЦЕ ЈЕ МОЈ ДОМ

Никоме није свеједно кад се нађе у непознатој околини. Рецимо, на неком пустом месту, далеко од цивилизације. Ево како су се у несвакидашњим околностима снашли неки од познатих који су остали без брода...

ПРАВИ КРУСО

„Робинзон Крусо", роман енглеског писца Данијела Дефоа (око 1659–1731), штиво је које се налази на списку обавезне литературе деце широм света. Можда не знају баш сви да Робинзон Крусо није настао само у Дефоовој машти, писац је овај лик створио по шкотском морнару Александру Селкирку, који је четири године провео на ненастањеном острву у Тихом океану.

Селкирк се 1704. године, на галији „Синк портс", нашао на крајњем југу Јужне Америке, надомак Рта Хорн. Од дуге пловидбе већ увелико исцрпљена посада, нападнута сваковрсним болештинама, са залихама хране које су већ достизале критичну границу, била је на ивици снаге. На броду су све чешће избијале чарке које су претиле да се претворе у озбиљну побуну. Да све буде још горе, труп брода био је толико црвоточан да је постојала опасност и да се лађа распадне.

Кад је галија пристала на острва Хуан Фернандез да обнови залихе воде, Селкирк је предлагао да се сви искрцају и на копну сачекају помоћ. Капетана је предлог до те мере ражестио да је на крају решио да се освети Селкирку и остави га самог на острву. Док је брод исплољавао, Селкирк је с обале запомагао и преклињао да га не остављају, али узалуд. О бегу с острва није било ни говора јер је прво насељено копно било удаљено преко осамсто километара.

Александар Селкирк морао је да се снађе у новонасталим околностима. Пошто је схватио да нема куд већ да мора да се потруди и преживи како зна и уме, прво је открио извор свеже воде, а онда почео да лови фоке, дивље козе и храни се њиховим месом. Да од дугог времена не би полудео, трудио се да буде окружен животињама које је настојао што више да припитоми и да, уз то, непрекидно нешто ради. На самом почетку имао је великих тешкоћа да се одбрани од разних глодара који су га нападали, али је и за то нашао решење: припитомио је неколико дивљих мачака.

Прошла су педесет два месеца пре него што се на пучини указао брод. Александра Селкирка спасла је посада енглеске лађе „Дјук". Морнари који су чамцима пришли острву били су у шоку кад су угледали човека зараслог у косу и браду, у одећи од козје коже. У први мах помислили су да су наишли на неког дивљака. Селкирково искушење окончало се 2. фебруара 1709. године. Умро је 1721, две године по објављивању романа „Робинзон Крусо" ■

У јануару 1966. године острво на коме је Селкирк боравио педесет два месеца званично је названо Робинзон Крусо, док је једно од најзападнијих острва у архипелагу Хуан Фернандез добило име Александар Селкирк.

С МАГАРЦА НА КОЊА

Енглеском морнару Џону Јангу сигурно није било нимало пријатно кад су га случајно оставили на Хавајима. Међутим, испоставило се да му је судбина била изузетно наклоњена. Овај сасвим обичан момак из енглеске грофовије Ланкашир радио је на америчком броду „Елеонора", који је трговао крзнима.

Јанг је први пут видео Хаваје 1790. године и, као уосталом и сви остали морнари, одушевио се лепотом природе тих јединствених острва, посебно изгледом жена јужних мора.

Без обзира на сву лепоту, свако ко је у то време стизао на Хаваје имао је на уму да је 1779. године на том рајском архипелагу страдао познати енглески истраживач Џејмс Кук. Џон Јанг имао је ту несрећу да се, сасвим случајно, затекне у тренутку кад је групица хавајских војника кренула у напад на један амерички брод. Чим је хавајски краљ чуо да је Јанг био сведок немилог догађаја, наредио је да га задрже неко време. Довољно дуго да је капетан Сајмон Меткалф на крају одлучио да исплови без Јанга.

Уместо да упада у нове невоље, десило се супротно. Показало се да је Џон Јанг ипак знао да се добро „прода". Убрзо је, с новим именом Олохана, постао десна рука краља Камехамеха Првог. Владару и његовој свити преносио је знања о западној цивилизацији, упућивао их у војну стратегију, проповедао хришћанство, планирао како да се изгради утврђење у луци Хонолулу. Од 1802. до 1812. године, док је краљ Камехамеха Први био одсутан, Јанг је постављен за гувернера Хаваја. Два пута се женио – његове одабранице биле су из највиших сталежа. Јангови наследници и даље живе на Хавајима ■

ШПАНАЦ ПРОТИВ ШПАНАЦА

Да ли је Селкирку било теже јер се затекао на пустом острву или другима који, иако нису били сасвим сами, после бродолома на копну наилазе на староседеоце? Још се памти догађај из 1511. године.

Пошто се шпански брод насукао надомак полуострва Јукатан, на југоистоку Мексика, од читаве посаде преживело је шеснаест морнара. Сматра се да су они уједно били и први Европљани који су упознали цивилизацију Маја. Тај сусрет им се баш и није посрећио. Наиме, кад је шпански освајач Ернан Кортес 1519. године кренуо у поход, затекао је још само двојицу преживелих морнара, остали су у међувремену страдали или од болести или као жртве које су Маје приносиле боговима.

Гонзало Гереро, један од преживелих, оженио се припадницом високог сталежа и с њом добио троје деце – многи сматрају да су то уједно били и први мелези, људи мешане крви. Гереро, угледни члан мајанског друштва, променио је веру и заклињао се у богове цивилизације коју је у потпуности прихватио. Херонимо Агилар, други преживели морнар, остао је по страни, тако да је једва дочекао Кортесову понуду да му служи као преводилац. Гереро је то одлучно одбио и образложио да то, кад би и хтео, није у стању да ради јер је пробушио нос и уши и почео да ставља боје на лице, баш као и људи с којима је увелико делио свакодневни живот.

Чим су староседеоци схватили праве намере шпанских освајача, покушали су да се одбране. Међу заповедницима мајанске војске нашао се и Гонзало Гереро, који је здушно прихватио предлог да постане командант. Не чуди што је Ернану Кортесу било посебно стало да ухвати „дезертера", али је Гереро успешно избегавао потеру све до 1536. године.

Његово беживотно тело откривено је на бојном пољу: страдао је од метка испаљеног из пушке неког од шпанских војника. Име Гонзала Герера готово да се не спомиње у шпанским књигама и списима, али је он зато изузетно цењен у Мексику. Шпанци му, што је можда и разумљиво, никад нису опростили што се борио против свог народа ■

Статуа Гонзала Герера краси Мериду, мексички град у коме се овај Шпанац и даље сматра једном од најзначајнијих историјских личности.

МОЗАК ПОПУТ ШЕЋЕРА

Посада брода „Принцеза од Велса" у фебруару 1821. године затекла се надомак острвâ Крозе, архипелага у јужном делу Индијског океана. Пролазећи између острва, брод је ударио у подводни гребен и убрзо потонуо. Две групе бродоломника успеле су да се спасу, али оно што је несхватљиво, девет месеци живели су сасвим одвојени, свако на свом острву.

Тек пошто се једна група досетила да сагради сплав и пребаци се на суседно острво, схватили су да нису једини преживели. Било их је укупно петнаесторица. Договорили су се да би ваљало да направе већи чамац којим би могли да се отисну на океан. Иако је договор постигнут, јавиле су се нове невоље. Није било довољно хране за тако бројну дружину. Петорица су се зато жртвовала и вратила на пусто острво, где су наставили да живе међусобно се помажући. Десеторица су се бацила на изградњу чамца. Осим нешто мало залиха, не би преживели да нису ловили фоке.

Како је касније сведочио Чарлс Гудриц, ове животиње дословно су им значиле живот: јели су њихово месо, користили кожу за одећу и обућу, крв им је служила за пиће, али њом су скидали и масне флеке с одеће, од мокраћног мехура правили лампе, од црева ужад... Често су знали да поједу сиров мозак фоке за који је Гудриц сведочио да је „сладак попут шећера". Какав-такав чамац успели су на крају да сагради, али убрзо је страдао, чим се на мору подигла мања бура. Вратили су се на почетак – поново су постали бродоломници на истом острву. Тек кад је после скоро годину дана наишао брод, сва петнаесторица бродоломника била су спасена ■

„Принцеза од Велса" није издржала антарктички снег и лед

НА ЈУЖНОМ КОНТИНЕНТУ

Ернест Шеклтон један је од најпознатијих бродоломника савременог доба.

Иако је Ернеста Шеклтона (1874–1922) помало тешко назвати бродоломником, овај познати британски истраживач, један од водећих у такозваној херојској епохи поларних истраживања, на једном од многобројних путешествија нашао се на палуби насуканог брода. Са само двадесет две године Шеклтон је почео да машта како ће „једног дана освојити пределе снега и леда и њима ходити све док не стигне до једног од Земљиних полова". Највећи супарници били су му, пре свега, Норвежанин Роалд Амундсен, који је 1912. први освојио Јужни пол, као и сопствени сународник Роберт Скот.

Пошто се већ није уписао на листу особа које су прве завршиле трку за освајање полова, за Ернеста Шеклтона постало је изазов да „Јужни поларни континент пређе уздуж и попреко, од мора до мора". На броду „Ендјуранс" (Издржљивост), под његовим заповедништвом, из Енглеске је 8. августа 1914. године испловило двадесет троје људи у правцу Буенос Ајреса и Јужне Џорџије. У децембру су доспели до Веделовог мора, чије воде „Ендјуранс" никад није напустио, олупина се тамо и даље налази испод ледених санти. Нико није очекивао да се, за то доба године, лед тако рано појави и већ у јануару сасвим окује лађу. Посади није преостало друго него да антарктичку зиму проведе ту: играли су хокеј, тркали се псећим запрегама, ловили фоке. Брод окован ледом служио им је као врста хотела у поларном беспућу.

Нажалост, томе је у октобру дошао крај кад је, под притиском леда, труп лађе попустио и распао се. Шеклтон и остали из групе кренули су ка северу: вукли су чамце за спасавање, а где је било могуће, поринули би их у воду и веслали.

У априлу 1916. године стигли су до острва Елефант. Пао је договор да Шеклтон и још петорица из групе крену према Јужној Џорџији. Савладавали су брдовито острво и тешком муком пењали се уз глечере који као да острво деле на пола. Напокон су стигли до Стромнеса у Норвешкој где их је чекао пароброд којим су се вратили на острво Елефант.

– Сви сте добро? – викнуо је Шеклтон док су се приближавали обали.

– Сви смо живи и здрави! – готово углас одговорила су осамнаесторица мушкараца који ниједног часа нису губили наду да ће се Шеклтон вратити по њих.

А није им увек било лако током тих сто пет дана самоће и неизвесности. За дивно чудо, нису имали већих здравствених тегоба – њих осамнаесторица су, од последица смрзавања, укупно изгубили десет ножних прстију које су ампутирали користећи последње залихе хлороформа довучене до острва Елефант ■

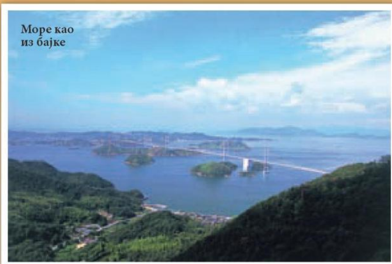
В. С.

Забавников историјски Забавник

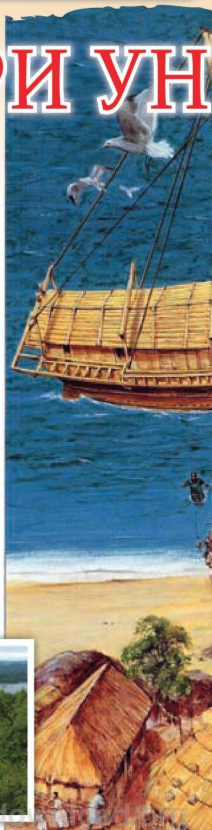
од Тихог океана, и под потпуним је њиховим надзором. Овде нису могли да уплове суседи с не баш часним намерама. То није било лако ни за страшне *каизоку* (буквално „морско племе”), гусаре по злу познате на обалама Кине и острвима југоисточне Азије.

Унутрашње море свакако је мирније од океана који га пуни водом, али пловидба преко њега није била нимало лагодна на

Море као из бајке

ДОБРИ ГУСАРИ УН

У Јапану с почетка 14. века централна власт шогуна није успевала да сву територију држи под надзором. Ствар су у своје руке узела локална братства...

Између острва Кјушу, Хоншу и Шикоку налази се Сето или Унутрашње море. Оно се, понајвише отворено према Тихом океану, у историји показало као веома важно за Јапанце, односно за повезивање целе земље – за пловидбу је безбедније

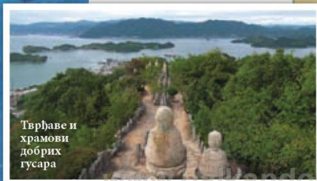
свим местима. Преко седам стотина острва раштркано је по њему. На најужем пролазу између острва Хоншу и Шикоку налази се архипелаг Геијо, чије је острвље тако распоређено да изгледа као баштенска стаза неког дива. Вода је ту најплића, а плима и

осека изазивају веома брзе и немирне воде које јуре кроз теснаце. Било је то најтеже место за пловидбу и неискусни морепловци нису се усуђивали да туда наводе бродове јер је претила озбиљна опасност да заврше на дну.

Велика породица Мураками живела је на три острвцета у овом архипелагу. И то веома лагодно, пре свега сакупљајући робу бродоломника коју је немирно море бацало на обалу. То им, ипак, није било довољно па су постали познати као „Мураками каизоку”, иако нису пљачкали и палили бродове који су пролазили поред њиховог копна. Наиме, пошто држава није надзирала ово подручје, они су преузели власт над бродовљем које је туда пролазило и постали нека врста незваничне обалске страже.

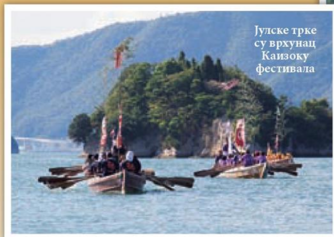
Више нико није могао да плови кроз теснаце без дозволе Муракамијевих.

Тврђаве и храмови добрих гусара

Капетани бродова могли су да купе дозволу за пролаз, за шта би добили заставицу и савете. Заставица је, наравно, била знак остатку братства да је брод платио за пролаз. Још уноснија је била навођена пловидба, где би неко од искусних Муракамија прешао на брод и спровео га до отвореног мора. Уз то су и штитили бродове

Јулске трке су врхунац Каизоку фестивала

УТРАШЊЕГ МОРА

Поглед у прошлост

и теснаце од уљеза: ако би непожељни брод ушао у „њихово” море, не би могао да прође из једног дела у други. Било је то време „добрих гусара”.

Када је крајем 16. века шогун Јапана строго забранио гусарење, припадници братства Мураками постали су *Мураками суигун* (морнарица у време шогуната).

Данас преко Геијо острва пролази пут с мостовима, који повезује место Ономичи на Хоншуу с Имабаријем на Шикокуу. Али најбољи начин да се виде теснаци, плаво море и зелена острва и даље је онакав какав би одобравали стари *Мураками каизоку*: на броду, уз водича. На неколико острва могу да се виде остаци њихових некад великих домова.

Омишима је највеће острво у архипелагу, на коме се налази Ојамазуми, стари храм у коме су се чланови братства Мураками молили боговима који су им пружали заштиту и дозвољавали благостање. Ту су и два музеја: један с историјским благом поклоњеним храму, а други је посвећен овдашњим морепловцима. На острву Ошима, уз обалу, налази се Мураками суигун музеј. Сваког јула овде се одржава тродневна каизоку прослава. Тада се у пролазима између острва одржава трка чамаца, где тимови од по дванаест веслача одржавају сећање на „добре гусаре” Унутрашњег мора ■

У. Рајчевић

Градска испаша

Шта ће кашмирске козе у Велсу, далеко од своје домовине у области која обухвата гранични појас између Индије, Пакистана и Кине – то је лако објаснити. Давних дана, још крајем 19. века, краљица Викторија поклонила их је племићу чије се имање налазило крај градића необичног имена, Ландидно. Од тада оне живе на узвисинама кречњачког рта Велики Орме крај Ирског мора, дивље и слободне. У град нису залазиле, све донедавно, кад су искористиле одсуство људи на улицама да испитају да ли је трава из паркова и башта подједнако укусна као она на пропланку. Изгледа да им се допала, јер сада групе чупавих коза редовно шетају градићем ■

НЕ МОЖЕ НАМ

Многи се плаше дивљих животиња, а не схватају да се оне подједнако боје нас. Наше буке, аутомобила и вештачког светла. Сад кад су се људи затворили у куће и кад је градски живот утихнуо, искористиле су прилику да се прошетају пустим улицама...

Отвара се корзо за паткице мале

Голубови, наравно. Врабац и понека врана – то су градске птице. Али кад сте видели дивљу патку да се шета тргом? Никад. Нису ни Парижани, све док их корона није утерала у куће. Не раде музеји, кафићи су празни, нема туриста са паметним телефонима... Права милина – за патке. Извириле су из својих скровишта крај Сене и правац Плас Колет испред једног позоришта, где су се поносно гегале, задовољне што најзад могу на корзо у првом арондисману. А можда, ко зна... Можда им је од почетка био план да завладају Градом светлости, па су се удружиле са слепим мишевима. Вреди размислити ■

Није цицамаца

Пре годину дана Београђани су били запрепашћени кад су дивље свиње тумарале улицама у близини Ушћа, па чак и залазиле у кафиће. Као да нисмо били свесни да су оне наше комшинице и да им треба свега неколико минута да са Ратног острва стигну на другу обалу. Нешто слично ових дана искусили су становници чилеанске престонице. Само што улицама Сантјага нису скитали вепрови, већ пуме, велике дивље мачке које живе у оближњим планинама. Како кажу њихови стручњаци, такав случај никада није забележен, али ни савремени свет никада није био тако тих и повучен као под опсадом невидљивог непријатеља. Изгледа да је бука била штит од посета суседа из дивљине, јер су, преварене миром и тишином, звери ушле у град. Међутим, уместо пољане и сочног плена нашле су само тврд асфалт и сиве фасаде. Три пуме које су до сада ухватили и вратили у дивљину биле су исцрпљене и изгладнеле. Код куће је ипак најлепше ■

НИКО НИШТА!

Мајмуни коло воде

Да ли је ово сцена из филма „Планета мајмуна”? Није, то је призор из стварног живота, а усликан је на улицама тајландског Лопбурија. Овај град иначе је познат као место где се сваке године већ деценијама одржава фестивал мајмуна, када се испред једног храма приреди гозба за макакије. Изнесу се прелепо украшене корпе разног воћа и житарица, које мајмуни обрсте у сласт. И кад није славље, навикли су на многобројне тајландске туристе којима отимају ужину. А шта да раде сад кад нема живе душе ни на улицама, ни у природи? Прождиру све што им падне под руку, а у потрази за храном и дивљи мајмуни су прешли у град, па се често могу видети групе од по више десетина макакија које тумарају пустим улицама. Недавно је чак и привремено обустављен саобраћај у једном делу Лопбурија, јер нису никако могли да обуздају две банде мајмуна које су се отимале око чаше јогурта ■

Јелења извидница

Тачкасти сика јелени (*Cervus nippon*) који живе у јапанском граду Нари навикли су на људе. Штавише, зависили су од посетилаца градског парка који су их хранили колачићима од житарица купљеним од уличних продаваца. Али већ неколико недеља границе су затворене, нема летова, нема туриста, па нема ни довољно хране. То их је натерало да напусте свој комадић зеленила и почну да тумарају улицама у потрази за нечим јестивим. Претурају по кантама, брсте листове из жардињера, чупкају траву изниклу између бетонских плоча... Није им лако, али мало-помало, навикавају се на то да су им сви градски тргови и шеталишта широм отворени. Шта ли ће да ураде кад се људи врате на улице? ■

Корона за којота

Сада је поново њихово време. Како се Сан Франциско ширио од почетка 20. века до данас, тако су се којоти повлачили све даље у дивљину. Али нису нестали, само су се примирили и најзад дочекали прилику да поново освоје пространства која су не баш тако давно била у њиховом поседу. Ових коронашких дана све је више којота на улицама калифорнијског града, а сигуран знак да немају намеру тек тако да се повуку јесте и то што су запосели мост Голден гејт – главно обележје Сан Франциска ■

Паунова променада

Да ли је ова најезда животиња тамо где нисмо навикли да их виђамо предзнак живота после епидемије? Да ли ћемо убудуће морати да делимо своје улице са више створења која смо раније виђали углавном на сликама и у зоолошком врту? Не знамо баш да ли ће људи наћи заједнички језик са пумама и којотима, али кад би било више оваквих шетача – то ником не би сметало. Овај осамљени паун недавно се шепурио улицама Дубаија. Можда је дошао у извидницу да провери да ли су се они досадни, бучни људи заиста повукли, па да позове другаре ■

М. Божовић

За читање и уживање

Ђовани Бокачо

ФРА ЧИПОЛА У ЧЕРТАЛДУ

Черталдо је, као што сте можда чули, градић у долини Елзе у фирентинској области. То место, колико год било мало, ипак је међу своје становнике убрајало племиће и моћне људе. Сваке године у градић је навраћао по милостињу, коју су му давале будале, неки фратар из реда Светог Антонија по имену Чипола. Радо су га тамо примали, можда исто колико због имена толико и због сујеверја, пошто то земљиште даје лук чувен у целој Тоскани. Тај Чипола, иако није имао никакве школе, био је одличан и спреман говорник.

Кад је једне недеље у августу дошао, по свом обичају, у то место, и кад су сви мештани из околних села дошли у парохијску цркву, он ступи пред њих и рече:

– Као што вам је, господо и госпође, познато, ви сте уобичајили да сваке године дајете сиромашним слугама господина барона Светог Антонија нешто мало свог жита и хране, ко више ко мање, према својој могућности и богољубљу, да би вам блажени Свети Антоније чувао волове, магарце, свиње и овце. Осим тога, ваш обичај био је да плаћате, а нарочито они који су уписани у наше братство, онај мали дуг који се плаћа једном сваке године. Господин опат, мој старешина, послао ме је да све то прикупим. И због тога, уз Божји благослов, после једанаест и по часова, кад будете чули звона, дођите овамо код цркве, на оно место где ћу вам, као и раније, одржати проповед и дати вам да целивате крст. Осим тога, пошто знам да сте много одани господину барону Светом Антонију, ја ћу вам показати свети и необично леп предмет који сам донео из прекоморских земаља – то је једно перо арханђела Гаврила које је остало у соби девице Марије у Назарету, куда је он дошао ради замонашења.

Рекавши то, уђута и настави мису.

Док је фра Чипола говорио, међу посетиоцима у цркви била су и два веома лукава младића. Један се звао Ђовани дел Брагонијета, а други Бјађо Пичини. Њих двојица најпре су исмејали тај фра Чиполин свети предмет па, пошто су били његови добри пријатељи и с њим се дружили, одлучише да с тим пером направе малу шалу.

Фра Чипола је имао слугу кога су једни звали Гучо Балена, други Бучо Имбрато, а неки, опет, Гучо Порко. Тај Гучо био је рђав човек да ни Липо Топо није био гори од њега. Кад се налазио у друштву, фра Чипола имао је обичај да му се руга. Говорио је:

„Мој слуга спојио је у себи девет таквих особина да би само и једна од њих, да се нашла у Соломону, Аристотелу или Сенеки, била довољна да им поквари све врлине, сву њихову мудрост, сву њихову светост."

Кад су га једном упитали о природи тих особина, он, пошто их је сложио у стихове, одговори:

„Он је прљав, лењ и глуп, неспретан, својеглав, туп, развратник је, оговара, лажа је да му нема пара. Осим тих, има и других мана, али ће бити боље да их прећутим. Но, најсмешнија од свих његових особина јесте та што је увртео себи у главу да се ожени и да узме кућу у најам; а пошто има велику црну и масну браду, чини му се да је леп и неодољив, и да се свака жена мора у њега заљубити чим га види. Кад би га само пустили, трчао би за сукњама као луд."

Остављајући га у гостионици, фра Чипола му је заповедио нека припази да нико не дира његове ствари. Али, Гучо Имбрато, коме је било пријатније да седи у кухињи, а нарочито кад би сазнао да тамо има слушкиња, као што је случај са гостионичарем који је имао неку дебелу и малу служавку, необично ружну у лицу, сву прљаву, масну, разбарушену, слично орлушини кад се баца на стрвину. Гучо Имбрато оставио је фра Чиполину собу и све ствари у њој и залетео се у кухињу. Иако је био август, седео је поред ватре и са Нутом – тако се звала служавка – започео разговор. Хвалио јој се да је прави племић, да има више од хиљаду деветсто флорина не рачунајући новац који треба да дâ другима, а било га је подоста.

Два пријатеља, дакле, нађоше Гуча Порка заузетог око Нуте. Томе се много обрадоваше јер им је труд био упола олакшан. Пошто им нико није сметао, одоше право у фра Чиполину собу коју нађоше отворену и прво што су претресли биле су бисаге с пером у њима. Отворише их и нађоше малу кутију у великом омоту од свилене тканине. Отворише је и нађоше у њој перо од папагајева репа. Одмах су помислили да је то перо које је фра Чипола обећао да покаже становницима Черталда. У оно време он их је могао лако уверити јер се префињености из Египта, осим понегде, још нису појавиле у Тоскани, а доцније су их у великом броју разносили по целој Италији. Па, иако су негде и знали за папагаје, у овом крају становници их нису дотле видели. Не само што нису видели папагаје, већ се нису сећали да су за њих икада чули. Младићи, срећни и пресрећни што су нашли перо, узеше га, а кутијицу, да не остане празна, напунише угљем који су нашли у углу собе. Затворише је и наместише све како је и било, па неоткривени одоше с пером, весели, чекајући шта ће урадити фра Чипола кад нађе угаљ уместо пера.

Кад су мушкарци и жене у цркви чули да ће им фра Чипола после једанаест часова и тридесет минута показати перо Светог Гаврила, по завршеној миси вратише се кућама. Сусед је рекао суседу, кума куми, и после ужине сви навалише у градић да су се једва сместили жељно очекујући да виде оно перо.

Пошто је фра Чипола добро ужинао и мало одспавао, устао је око поднева, и кад је видео да је дошло толико сељака да виде перо, нареди Гучу Имбрату да оде онамо са звонима и однесе његове бисаге. Пошто се Гучо тешка срца растао од кухиње и Нуте, оде с наведеним стварима куд му је заповеђено. Тамо је дошао сав задихан, надуван од силне водурине

Илустровао **Душан Павлић**

коју је попио, па по наређењу фра Чиполе оде до црквених врата и стаде да звони.

Кад се сав свет окупио, фра Чипола поче своју придику, а да се није уверио јесу ли му све ствари на броју. Да би поткрепио своје доказе, одржа дугачак говор. Кад је требало да покаже перо Светог Гаврила, најпре свечано очита молитву покајника, па нареди да се упале две воштанице. Онда скиде с главе капуљачу, полако размота свилену тканину и извади из ње кутију. Затим најпре рече неколико речи у славу арханђела Гаврила, па онда отвори кутију. Но, кад виде да је пуна угља, не посумња на Гуча Балена, јер га је већ одавно познавао, нити га је проклињао што није добро пазио на његове ствари, већ је тихо псовао самога себе што их је поверио Гучу на чување, а знао је да је лењ, непослушан, аљкав и забораван. Али одмах затим, не мењајући боју лица, уперио је поглед у небо и, дигнувши руке увис, рече гласно да га сви чују:

„О, Боже! Нека је хвала твоме имену!” Онда затвори кутију, окрену се народу и рече:

„Господо и госпође! Треба да знате да ме је мој старешина још кад сам био млад послао у земљу где се сунце рађа са изричитим налогом да нађем Порцеланове повластице, које су много корисније другима него нама, иако им жиг не стаје ништа. Из тог разлога пођем на пут из Винеђе и кренем грчком улицом, па јашући преко краљевине Гарбо и преко Балдаке, дођем у Парионе, а одатле, прилично жедан, дођем после неког времена у Сардинију. Али, зашто вам ја ређам све те земље и градове? Кад сам прошао рукавац Светог Ђорђа, дошао сам у Трифију и Буфију, земље густо насељене, у којима живе велики народи, а одатле у земљу Мензоња, где сам нашао многе наше фратре, а и осталих вера.

Сви су се они у име Божје љубави клонили оскудице и немаштине, мало се бринули о туђим патњама тамо где су налазили за себе користи и по тим земљама трошили само лажни новац. Потом сам отишао у земљу звану Абруци, где су мушкарци и жене ишли по планинама у дрвеним цокулама, где су свиње облачили у њихове сопствене кобасице. Мало даље наишао сам на људе који су носили хлеб на штаповима и вино у џаковима. Одатле сам се упутио до планине Баха и убрзо стигао у Индију Пастинака, где сам видео, заклињем вам се одећом коју носим на себи, пернату живину која лети, у шта неће поверовати они који то нису видели. Али да не лажем зна Мало дел Саго, кога сам видео тамо као великог трговца: лупао је орахе и продавао љуске на ситно. Пошто нисам нашао оно за шта сам пошао, приликом повратка дошао сам у оне свете земље у којима сваке године хладан хлеб у лето стаје четири паре, а врућ бадава, и ту нађох пречасног оца господина Некудима Акоћешмира, најдостојнијег јерусалимског патријарха. Он је поштовао моју одећу господина барона Светог Антонија, коју сам увек носио, и показао ми је све свете предмете које је имао код себе. А било их је толико да их не бих избројао ни за два часа кад бих хтео све да вам их набројим. Но, ипак ћу вам рећи нешто о некима. Он ми најпре показа прст Светог Духа цео и очуван, какав и треба да буде, па онда чуперак оног серафима који се приказао Светом Фрањи, па нокат једног херувима, па једно од ребара Божјег сина и одежде свете католичке вере, неколико зракова звезде која се појавила тројици мудраца на Истоку, па стакленце са знојем Светог Михаила кад се тукао с ђаволом, па вилицу смрти Светог Лазара... И даде ми угаљ на коме су пекли преблагог мученика Светог Лоренца. Све сам те предмете донео и ту су. Али, мој старешина није никад дозвољавао да их показујем све док се не докаже да нису лажни. Како је доказано да су истинити јер су показали извесна чудеса, а и писма патријархова су то потврдила, добио сам дозволу да их показујем. Бојећи се да их поверим другима, носим их увек са собом. Права је истина да ја носим перо арханђела Гаврила, да се не би покварило, у једној малој кутији, а угаљ на коме су пекли Светог Лоренца – у другој. Али, те мале кутије толико су сличне једна другој да их често заменим. То ми се догодило и сад. И тако сам, уместо кутије у којој се налази перо, донео кутију у којој је угаљ. И сматрам да то није била грешка. Изгледа ми, штавише, да је то била Божја воља, и да ми је он сам ставио у руке кутију са угљем подсетивши ме тако да је празник Светог Лоренца за два дана. Бог је, дакле, хтео да вам покажем угаљ на коме су га пекли и пробудим у вашим душама побожност коју морате гајити према њему. Зато ми није дао перо које је требало да вам покажем, већ благословени угаљ угашен соком оног пресветог тела. Због тога, благословена децо, скините капуљаче и с пуном побожношћу приступите мени да га видите. Али вам најпре стављам до знања да ко год је овим угљем додирнут знаком крста, целе године може бити сигуран да га ватра неће опећи а да он то не осети.”

Ђовани Бокачо (1313–1375), поред Дантеа и Петрарке, најзначајнији је припадник предренесансне епохе у Италији. Рођен је у Черталду, школовао се у Напуљу, а највише времена провео у Фиренци, где је написао велика дела у хуманистичком духу. Најзначајнија дела: „Декамерон”, „Филоколо” (роман у стиху и прози), „Тезеида”, „Елегија госпе Фјамете”, „Живот Дантеов” (биографија) ■

И пошто је то рекао, певајући хвалу Светом Лоренцу отвори кутију и показа угаљ. Глупа светина гледала је неко време угаљ с побожним дивљењем, па се онда у највећој тишини почела приближавати фра Чиполи и давати такве дарове као никад раније. Сви су га молили да их њиме додирне. Фра Чипола узе угаљ у руку па поче да прави – што је више могао – знаке крста по њиховим белим кошуљама, по прслуцима и по веловима жена тврдећи да колико год се угаљ истроши прављењем ових крстова толико доцније порасте у кутијици.

Тако је фра Чипола, крстивши све становнике Черталда, осрамотио оне који су хтели њега да осрамоте кад су му узели перо. А двојица младића кад су чули на који начин се фра Чипола извлачи, и како је развезао надугачко и нашироко да прича бираним речима, толико су се смејали да су мислили да ће им се развалити вилице. Кад се свет разишао, отишли су до њега и с највећим уживањем открили му своје дело. Онда су му вратили перо које му је идуће године донело исто толико користи колико и угаљ тога дана ■

ОБЈАШЊЕЊА:
Черталдо – градић близу Фиренце
Чипола – на италијанском врста лука
Барон – стари назив за свеца
Липо Топо – осредњи сликар варалица

High Tech

Произвођач „Јагуар ланд ровер” ових дана испитује у Ковентрију своју најновију замисао која би могла да постане стандард јавног превоза будућности

САМ СВОЈ

Пројекат „Вектор” је поглед у будућност јавног превоза на начин на који је замишљају инжењери „Јагуар ланд ровера”, а по свему судећи, и других великих произвођача. То је аутономно возило (додуше, засад има и седиште за возача који ће прискакати у помоћ ако затреба) које ће у фази испитивања превозити студенте по кампусу Универзитета Ворик, да би током следеће године продужило кретање до центра оближњег Ковентрија. Возило има шасију налик скејтборду: једноставну платформу дугу четири метра са четири точка, која може да понесе било какву каросерију, а покреће га електрични мотор који може да постигне брзину од 45 километара на час. Засад је предвиђено да каросерија буде минибус са шест седишта, али захваљујући прилагодљивости шасије, произвођачи могу да претворе возило и у било шта друго.

Пројекат „Вектор” могао би да уђе у испитивање на улицама већ почетком следеће године.

Зашто је ово возило уопште значајно? Возила без возача однедавно су постала веома добра у учењу вожње, те све више произвођача сматра да људи у будућности, осим што више неће желети да уче да возе, неће желети ни да купују возила. Због тога би становништво у градовима могло да постане потпуно зависно од јавног превоза, а у том случају биће им потребно делотворно возило које брзо може да превезе путнике од тачке А до тачке Бе. Да би се то догодило, развој те врсте возила мора да уђе у нову фазу у којој ће рачунарски програм „учити” не само како да вожња буде безбедна, већ и како да предвиди потребе корисника (рецимо, да у сваком тренутку зна када и где се играју фудбалске утакмице), да зна како да избегне саобраћајне гужве или да располаже подацима о слободним местима за паркирање. Да би замисао о јавном превозу без возача опстала,

Ако се испостави као успешан, пројекат аутономних возила јавног превоза могао би да попуни радно место које је остало упражњено после увођења забране саобраћаја возила на дизел и бензин у европским градовима.

ВОЗАЧ

најважнија ствар коју ће ова возила морати да науче јесте како да нам живот учине бољим, а управо на томе почива пројекат „Вектор".
Инжењери „Јагуар ланд ровера" зацртали су циљ који намеравају да остваре, а уобличили су га у такозвану „експедицију нултог одредишта": нула гасова стаклене баште, нула саобраћајних несрећа, нула саобраћајних гужви. То звучи помало надмено од предузећа које је досад превасходно правило огромне џипове, али би требало имати у виду да су однедавно почели да улажу велики новац у развој електричних технологија, те да су покренули и серију аутомобилских трка како би испитали свој најновији електрични модел „Ај-пејс". Како широм Европе пљуште забране за управљање возилима која троше дизел и бензин, чини се да је „Јагуар" на време одлучио да се покаје због своје „прљаве" прошлости и да се упути правим, електричним путем будућности.

Но, ово није једино предузеће које испитује јавни превоз без возача. Почетком године амерички „Џенерал моторс" приказао је свој минибус „Круз орицин" који, за разлику од „Вектора", не нуди могућност да му возач притекне у помоћ, те ће му сигурно бити потребно знатно дуже време да прође све провере и добије саобраћајну дозволу.
Прошлог октобра „Форд мондео" опремљен технологијом за вожњу без људске помоћи почео је да кружи улицама Лондона како би инжењери предузећа „Оксботика" могли да прикупе податке из стварних догађаја у саобраћају. То предузеће намерава да у сарадњи са такси-предузећем „Адисон Ли" покрене нову врсту превоза путника по британској престоници, а главна улога намењена је аутономном „Форд мондеу" који ће служити као такси. Надајмо се да ће све протећи у најбољем реду и да ће успеси данашњих возила без возача означити почетак новог доба чистијег и лагоднијег јавног превоза ■

С. Н.

МИНИБУСЕВИ БУДУЋНОСТИ

ЏИ-ЕМ КРУЗ ОРИЏИН

Прво возило са аутономним системом управљања биће испитивано без возача у њему. Нема управљачке команде, а самим тим ни могућност да му возач притекне у помоћ у могућим неприликама, те ће „Џенерал моторс" морати добро да се потруди да убеди надлежне службе да његовом возилу допусте да изађе на улицу ■

ТОЈОТА АЈ-ПАЛЕТ

Личи на минибус са аеродрома, а предвиђен је за превоз спортиста и особља по Токију и олимпијском селу током трајања олимпијских игара. С обзиром на то да је почетак тог спортског такмичења одложен, видећемо да ли су људи из „Тојоте" смислили нешто друго како им „Ај-палет" не би скупљао прашину у гаражи ■

ОПТИМУС РАЈД

Пројекат новооснованог предузећа истраживача Технолошког института у Масачусетсу покренут је прошле године. Овај минибус без возача већ се користи за превоз 10.000 запослених у индустријској зони Бруклин нејви јард у Њујорку ■

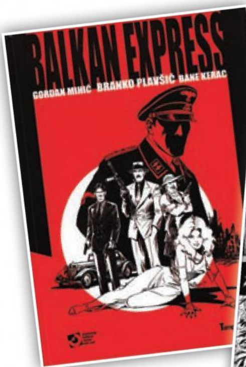
Стрип од филма

Занима ме нешто више о стрипу „Балкан експрес", који је настао на основу култног домаћег филма.
ЈОВАНА КУЗМАНОВИЋ
Лесковац

Филм сценаристе Гордана Михића и редитеља Бранка Балетића „Балкан експрес" био је један од највећих хитова те 1983. године. Прича о групи ситних лопова и кријумчара, прерушених у оркестар „Балкан експрес", који на почетку Другог светског рата само гледају како да преживе, а успут и, ако могу, нешто ућаре, одушевила је публику. Снажан драмски заплет обилато проткан црним хумором био је готово створен за стрип. Тако се 1987. године у „Стрипотеци" појавила прва епизода истоименог стрипа, под насловом *La belle epoque*. Практично, радило се о наставку филма, у изведби тројице мајстора. Сценарио Гордана Михића за стрип је прилагодио Бранислав Бане Керац, који је радио и оловку. За туш је био задужен легендарни Бранко Плавшић (1949–2011). Бане Керац каже да је сценарио врло мало прерађиван, да су реплике само скраћиване, уз убацивање понеког локализма и прилагођавање ликовима.

Сваку епизоду одобравао је лично Михић. У „Стрипотеци" су објављене четири епизоде, и то *La belle epoque*, „Салон Марлен", „Попај" и „Лили".
Године 1989. снимљен је филм „Балкан експрес 2", којим ни сам Михић није био превише задовољан. Промењени су глумци, па је Александар Берчек заменио Драгана Николића у улози Попаја. Такође, уместо Тање Бошковић играла је Аница Добра. Филм је постигао приличан успех код публике, а направљена је и серија.

Али стрип Керца и Плавшића био је пре свега тога.
Годину дана пошто је Бранко Плавшић умро, коначно се појавио интеграл „Балкан експрес" у издању новосадског „Тампографа" и СКЦ Нови Сад, уз подршку Удружења стрипских уметника Србије. У овом албуму објединјене су прве четири епизоде из „Стрипотеке", уз додатак две никад необјављене, „Ерни" и „Пик". Додати су и одлични текстови о Бранку Плавшићу, његова библиографија, као и неки краћи стрипови. Колико је издање добро и важно, речито говори брзина којом је распродато ■

Интеграл стрипа „Балкан експрес" чекао се четврт века

Прва табла прве епизоде

Биоскоп на отвореном

Када је отворен први драјв-ин биоскоп?
БОЈАНА
Београд

Американац Ричард Милтон Холингсхед открио је везу између узбуђења које људима пружају аутомобили и уживања у гледању филмова. Зато је 1933. године одлучио да ова два задовољства споји на истом месту. Отворио је први ауто-биоскоп (енг. *drive-in*) у граду Камдену у Њу Џерзију. Његов век трајања био је тек три године, али сама замисао да целе породице, па и оне са малом децом и бебама, могу да у већој приватности и удобности својих моторних возила гледају најновија филмска остварења, брзо се проширила земљом. Ауто-биоскопи били су најпосећенији педесетих и шездесетих година прошлог века. Породице су се убрзо након тога усмериле на телевизију као главни вид забаве, па су их на овим местима углавном заменили млађи. Трајало је то до седамдесетих година када је ауто-биоскопима популарност почела да опада.
Потпуно ненадано, у јеку пандемије корона вируса, ауто-биоскоп стекао је нову славу, бар у САД. Више десетина ауто-биоскопа отворено је како би људи могли да под ведрим небом, на сигурној удаљености, прекрате време баш пред великим платном ■

7.000 калорија на дан

Волео бих да ми нешто више кажете о сумо рвању, односно о тим огромним борцима на струњачи.

ДРАГАН ВУЧИНИЋ
Београд

Сумо је стари јапански начин рвања врло једноставних правила и дословно значи – бранити се. Први записи о такмичењу старији су од нашег рачунања година по Христу, а легенда помиње борбу у којој је, 230. године пре наше ере, Номи-но Сукуне, иначе висок два метра, савладао противника Таема-но Кехаја.
Сумо рвачи боре се на округлом борилишту пречника пет метара и циљ им је да противника, сударањем или хватањем, изгурају из круга или га оборе на тло. Рвач који је изгуран или је тло додирнуо било којим делом тела губи борбу која просечно траје десет секунди, ретко кад дуже од минута. Њихова једина одећа је појас од тешке свиле за који рвачи хватају један другог. Занимљиво је да данашња правила потичу још из 4. и 5. века, а да се од 9. столећа пред царем, једном годишње, редовно одржавају такмичења најбољих бораца.
Колико је сумо на цени у Јапану понајбоље говори податак да се од 17. века води детаљна документација о сваком такмичењу сумо рвача, па им се, зависно од успеха, додељују и звања, од којих је највише јокозуна или велики шампион који је убедљиво највољенија, не само спортска, личност у Јапану. Борбе се одржавају најмање једном месечно на увек препуним стадионима који примају око дванаест хиљада посетилаца. Да Јапанци воде рачуна о својим националним јунацима говори и правило да је сумо шампионима забрањено да путују истим авионом. Ови дивови од људи живе у посебним, како их сами називају, „шталама”, у делу Токија предвиђеном само за њих, где су и туристичка знаменитост. Тешки су између сто педесет и двеста и нешто килограма и прилично недружељубиви. Не само због бројних озледа него и зато што имају мало времена за дангубу, пошто им тренинзи почињу у пет сати ујутру. Сви захтеви тренера који носи бамбусову палицу без поговора морају да се испуњавају, иначе следи киша удараца по леђима. Од искусног сумо борца горе је само бити сумо почетник, пошто старији новајлију може да удара кад год и колико год пута хоће. Уз то, придошлице су дужне да све трпе, да старијима спремају храну, да им чисте леђа и бокове јер сумо борац не може сам себе да дохвати где пожели.
Судије за појасом носе бодеж, пошто обичај налаже да он, ако није у стању да обезбеди беспрекорно одвијање борбе, изврши харакири. Посебна прича су награде најбољима, поготово оне које се додељују у храни. Наиме, типична прехрамбена награда састоји се од четири тоне неопходних намирница у којима је тона острига, али и бала зеленог чаја тешка колико и сам борац. Јер, да би остао у форми, сумо рвач мора сваког дана да поједе лонац хране која садржи најмање седам хиљада калорија ■

Папрат за помодар(к)е

Да ли су људи једно време стварно били опседнути папратима?

АНА
Панчево

Папрати су постале изузетно вољен украсни мотив у Великој Британији у другој половини 19. века, када су цртежи и графике ових биљака почели да се појављују на разним производима. Осмишљен је и назив за ово помодарство: **птеридоманија** (папрат – *pteridophyta*). Међутим, тај назив није настао због неког нарочитог поремећаја, већ више као оштра друштвена критика помодарства (тренутно сличан статус уживају украсне сличице ананаса или авокада). За разлику од тулипоманије из Холандије у 17. веку, која је зависила од трговине и узгоја, птеридоманија се није исказивала на пијацама и у расадницима, већ у природи. Многе је то подстакло да одлазе у „лов” на папрат у својој околини. У ређим случајевима, прекомерно прикупљање озбиљно је угрозило неке мање распрострањене врсте папрати у Великој Британији и Ирској ■

Успомене из изолације

И ово данас сутра ће бити јуче

Мој пас Арчибалд много воли Хогара Страшног. Нема те изолације коју „Забавник" не може да победи. Једва чекамо следећи број!
ЈАНКО НОВАКОВИЋ и **АРЧИБАЛД**

Изолација је лакша уз „Забавник" и добро друштво
НИНА ЈАНКОВИЋ

Једна од најомиљенијих разонода у времену короне. „Забавниче", воле те **МАРИЈА** и **МИНА ПОЛОМАЦ**

Логичке загонетке

РЕШЕЊА

1. РИБЕ
Маса гргеча је 750 гр, штуке 3 кг и смуђа 5 кг ■

2. БРЗИНА РЕКЕ
Брзина чамца низводно је 400 м/мин, а кад се креће узводно, 200 м/мин. Значи, брзина тока реке је (400 – 200) : 2 = 100 м/мин, или 6 км/ч ■

3. ПРЕЦРТАЈТЕ!
Највећи број је 8974, а најмањи 3574 ■

4. ШТАПИЋИ
Збир дужина свих штапића је 49 цм, а дужина обима правоугаоника чије су димензије цели бројеви не може бити непаран број. Значи, не може се ограничити правоугаоник ■

5. НУМЕРИСАЊЕ СТРАНА
Укупан број употребљених цифара је 9 + 2 x 90 + 3 x 687. Односно, књига има 9 + 90 + 687 = 786 страна ■

6. ПЕШАК И БИЦИКЛИСТА
Бициклиста ће прећи 2 x 4 x 30 = 240 км ■

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

79

ПОЛИТИКИН забавник / главни и одговорни уредник Зефирино Граси. - Ћир. изд. - Год. 1, бр. 1 (28. фебруар 1939)-год. 3, бр. 220 (4. април 1941);год. 14, бр. 1 (5. јануар 1952)- . - Београд : Политика Магазини, 1939-1941;1952- (Београд : Политика АД). - 30 cm

Недељно
ISSN 0032-339X = Политикин забавник (Ћирилично изд.)
COBISS.SR-ID 16193794

Енигматика

РЕШЕЊА

ИЛУСТРОВАНА ОСМОСМЕРКА
Сатурн (ананас, антена, арена, балон, банана, барака, бритва, бумеранг, гитара, гнездо, голуб, гуштер, жаба, Италија, јабука, кишобран, комарац, лампа, лептир, медвед, наковањ, нилски коњ, ограда, огрлица, оловка, палма, папуча, пастир, патка, пчела, свиња, седло, сидро, сова, Тарзан, торба, трактор, ципела, чизма, шестар, шкољка) ■

АНАГРАМ
Алиша Милано ■

РЕБУС
Магарац ■

У изолацији се дружимо са „Забавницима", читамо их и остајемо код куће. Останите у кући. Велики поздрав од **ТЕОДОРЕ ТРИВИЋ**
Јошавка, Челинац

ИМПРЕСУМ (латински IMPRESSUM), штампана ствар по закону обавезно означавање имена издавача и уредника одговорних за садржину

ПОЛИТИКИН ЗАБАВНИК **број 3561**

YU ISSN 0032-339X
Први број „Политикиног Забавника" изашао је 28. фебруара 1939. године

Издаје и штампа ПОЛИТИКА АД
Цетињска 1, 11001 Београд

За издавача
Зефирино Граси
генерални директор

Главни и одговорни уредник
Зефирино Граси

Заменик главног и одговорног уредника
Петар Милатовић

Ликовно-графички уредник
Зоран Н. Ђорђевић

Редакција Ана Ацић
Немања Баћковић
Мила Божовић
Бранислав Вукомановић
Сања Лазић
Зорица Милошевић
Невена Мрђеновић
Срђан Николић
Предраг Петровић
Јелена Попадић
Урош Рајчевић
Весна Ракић
(документација и web)

Секретаријат Нина Раденковић
Редакција *Цетињска 1/II*
11001 Београд

Секретаријат 330-1452
Техничка редакција 330-1454
Претплата 330-1638; 330-1640; 330-1633
Огласни сектор 330-1567
Телефакс 011/337-3319

Рукописи, фотографије и цртежи се не враћају.
Редакција не одговара за садржај огласа.

ПРЕТПЛАТА ЗА НАШУ ЗЕМЉУ:
1 месец (4 броја) 540,00 дин.
3 месеца (12 бројева) 1.620,00 дин.
6 месеци (26 бројева) 3.510,00 дин.
12 месеци (52 броја) 7.020,00 дин.
Текући рачун код Комерцијалне банке АД Београд: 205-16454-02
Претплату слати уз обавезну назнаку:
ПРЕТПЛАТА НА ЛИСТ „ПОЛИТИКИН ЗАБАВНИК".

ПРЕТПЛАТА ЗА ИНОСТРАНСТВО:
Полугодишња/возом: 155 EUR или противвредност осталих валута. *Полугодишња/авионом*:
I група – Европа: 165 EUR. II група – Азија – Африка: 172 EUR. III група – Америка – Аустралија: 178 EUR или противвредност осталих валута.

ДЕВИЗНЕ УПЛАТЕ У EUR
(или противвредност осталих валута)
за иностранство вршити преко:

I CORRESPONDENT BANK
SWIFT - BIC: DEUTDEFF
Name: DEUTSCHE BANK AG
City, Country: FRANKFURT AM MAIN GERMANY

II BENEFICIARY'S BANK
SWIFT - BIC: KOBBRSBG
Name: KOMERCIJALNA BANKA AD BEOGRAD
Street: SVETOG SAVE 14
City, Country: BEOGRAD
REPUBLIC OF SERBIA

III BENEFICIARY
IBAN/ Account Number: RS35205007010034051636
Name: POLITIKA AD - ZA NOVINSKO-IZDAVAČKU I GRAFIČKU DELATNOST
Street: CETINJSKA 1
City, Country: 11000 BEOGRAD
REPUBLIC OF SERBIA

Код уплате обавезно навести:
Претплата на лист ЗАБАВНИК
Копију уплате и адресу послати на:
ПОЛИТИКА АД , Претплата, Цетињска 1, Београд, Србија, на имејл: pretplata@politika-ad.com или на факс +381 11 3373-260, +381 11 3373-1853.
Интернет адреса: www.politikin-zabavnik.rs
Е. пошта: politikin.zabavnik@politika-ad.com
https://www.facebook.com/Politikin-Zabavnik-15481474654/

Са Забавником у свет!

Посада брода „21. мај" који плови под заставом Црне Горе на пролазу кроз Босфор. Поздрав од капетана **ТИХА ДАНИЛОВИЋА** и чланова посаде

Поздрав од слијева надесно: **БОЈАНЕ, МАЈЕ, МЛАДЕНА, САШКЕ, ИРМЕ** и **ЈОВАНКЕ** испред сједишта Завода за интелектуалну својину Европске уније EUIPO у Аликантеу, Шпанија. **МЛАДЕН М. КОПРИВИЦА** из Подгорице.

Путовао си са нама на Швајцарске Алпе (мало пре него што је наступило ограничење путовања и кретања због пандемије). Велики поздрав из Манлихена шаљу сестре **ЈУЛИЈАНА** и **ОЛИВЕРА.**

Сунцем окупан главни град Сардиније – Каљари. Ту је и „Политикин Забавник", мој верни пратилац. **АНА КОЧОВИЋ-ХАЏИЕФЕНДИЋ** из Београда

БИЛО КУДА, СА ЗАБАВНИКОМ СВУДА!
Невероватна је привржености наших читалаца свом листу! За ову рубрику дневно нам стиже на десетине прилога и немогуће их је све одједном објавити, али ће сви, засигурно, бити објављени. Само стрпљења и „Забавник" под мишку. Привржености је двосмерна улица.
Слике слати на адресу politikin.zabavnik@politika-ad.com ■

Рекли су ... о школи

УЧИТЕЉИ ПОНЕКАД МРЗЕ ДЕЦУ. МЕНЕ СУ МРЗЕЛИ, ЈЕР НИСАМ БИО ДОБАР ЂАК.
Френсис Форд Копола
амерички филмски редитељ
(рођен 1939)

ДЕЦА ЈЕСУ ЗА ШКОЛУ, АЛИ ШКОЛА ВРЛО ЧЕСТО НИЈЕ ЗА ДЕЦУ. УМЕСТО ДА ДАЈЕ ОДГОВОРЕ, ЛОША ШКОЛА САМО ПОСТАВЉА ПИТАЊА.
Душко Радовић
наш писац
(1922–1984)

НИКАД НИСАМ ДОЗВОЛИО ДА СЕ ШКОЛА МЕША У МОЈЕ ОБРАЗОВАЊЕ!
Марк Твен
амерички писац
(1835–1910)

ОБРАЗОВАЊЕ, ТО ЈЕ ОНО ШТО ОСТАЈЕ КАД ЗАБОРАВИТЕ СВЕ ЧЕМУ СУ ВАС УЧИЛИ У ШКОЛИ.
Алберт Ајнштајн
амерички физичар немачко-јеврејског порекла
(1879–1955)

ИСКУСТВО. НАЈСУРОВИЈИ ОД СВИХ УЧИТЕЉА.
К. С. Луис
британски писац
(1898–1963)

НА НАШ ЖИВОТ НЕ УТИЧУ ПРЕСУДНО САМО ВЕЛИКИ УЧИТЕЉИ. И ОДСУСТВО УЧИТЕЉА ОБЛИКУЈЕ НАШ ЖИВОТ. БИТИ ЗАПОСТАВЉЕН НЕКАД ЈЕ КОРИСНИЈЕ НЕГО КАД ТЕ ХВАЛЕ.
Џулија Робертс
америчка филмска глумица
(рођена 1967)

ОНИМА КОЈИ УМЕЈУ ДА МИСЛЕ, НИЈЕ ПОТРЕБАН УЧИТЕЉ.
Махатма Ганди
индијски политички вођа
(1869–1948)

У КЊИЖЕВНОСТИ ПОСТОЈИ САМО ЈЕДНА ШКОЛА – ТО ЈЕ ОБДАРЕНОСТ.
Владимир Набоков
руски писац
(1899–1977)

ПРЕ НЕГО ШТО САМ ПОСТАО ОПЕРСКИ ПЕВАЧ, БИО САМ УЧИТЕЉ У ОСНОВНОЈ ШКОЛИ.
Лучано Паваротти
италијански оперски певач
(1935–2007)

ГАРФИЛД

JIM DAVIS 6-29
ЧУВАЈ СЕ ПСА!

ОЗБИЉНО, ОВАЈ ПАС ЈЕ ОПАК!

ДОБРО, ДОБРО! НЕМАМ ПСА!

ХТЕО САМ ПСА, АЛИ НЕЕЕ! „ПРЕВИШЕ СМРДИ”, РЕКЛА ЈЕ МАЈКА...

Е, ПА МАЈКО, ПОКАЗАЋУ ТИ! СВИМА ЋУ ДА ВАМ ПОКАЖЕМ!!!

ЧУВАЈ СЕ ЧОВЕКА У КОСТИМУ ПСА!